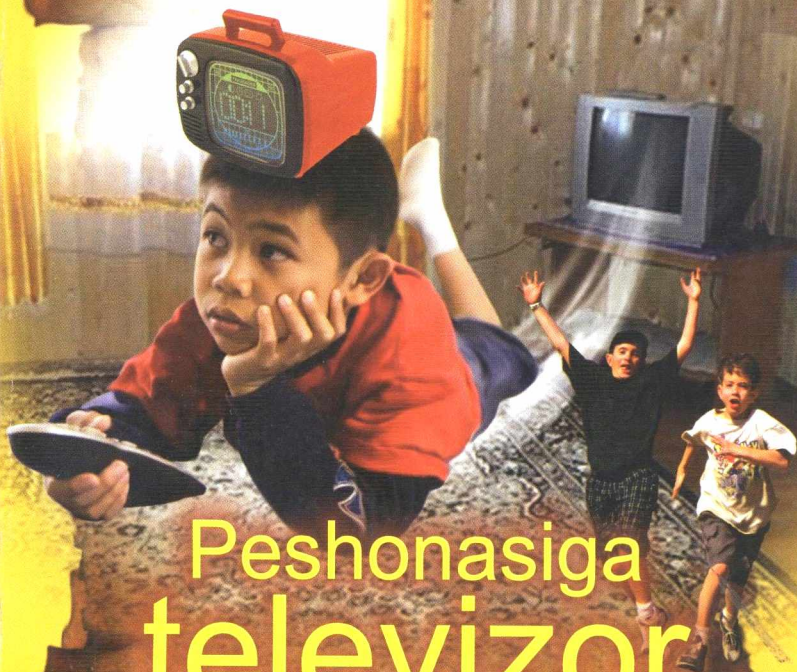

Xudoyberdi

TO'XTABOYEV

Peshonasiga
televizor
yopishgan bolaning
sarguzashtlari

XUDOYBERDI TO'XTABOYEV

PESHONASIGA TELEVIZOR
YOPISHGAN BOLANING
SARGUZASHTLARI

QAYTA NASHR

UO'K: 821.512.133-3

KBK: 84(50'zb)7

T - 99

To'xtaboyev, Xudoyberdi

Peshonasiga televizor yopishgan bolaning sarguzashtlari: qissalar/Xudoyberdi To'xtaboyev. – T.: 2021. – 96 b.

ISBN 978-9943-27-030-5

Bir qator jaji qissalardan iborat mazkur kitob aziz bolalarimiz uchun O'zbekiston xalq yozuvchisi Xudoyberdi To'xtaboyevning navbatdagi tuhfasidir. Qissa qahramonlarining har biri atrofimizdagi bolalar. Sevimli yozuvchimizning ushbu kitobi ham muhtaram o'quvchilarimizga manzur bo'ladi, degan umiddamiz.

UO'K: 821.512.133-3

KBK: 84(50'zb)7

**Abdulla Qodiriy nomidagi
viloyat AKM**

INV № 2023/16-27

ISBN 978-9943-27-030-5

© X.To'xtaboyev. «Peshonasiga televizor yopishgan bolaning sarguzashtlari». «Yangi asr avlodi», 2014-yil.

© X.To'xtaboyev. «Peshonasiga televizor yopishgan bolaning sarguzashtlari». «Yangi asr avlodi», 2021-yil.

AKA-UKA OMONBOY BILAN DAVRONBOYNING QISHLOQQA GAZ OLIB KELGANI HAQIDA JAJJI QISSA

BIRINCHI BOB

SHOFYOR AMAKINING SUV SO'RAB KELGANI VA SHU BAHONADA TANISHIB OLGANLARI

Davronboy oltiga kirgan. Omonboy yana bir oydan so'ng to'rtga to'ladi. Bu ikki aka-uka tog'lar etagidagi «Qo'rg'oncha» deb atalmish olis qishloqchada, dov-daraxtlarga ko'milgan bir hovlida yashashardi. Ilgari bu yerlar sal-pal zerikarli edi, o'ynash uchun o'rtoq topilmasdi. O'rtoq axtarib qishloqning ichkarirog'iga boraylik, deyishsa, Mahmud olako'zning kuchugidan qo'rqishar edi... Endi bo'lsa, unchalik zerikarli emas, sal-pal qiziqarliroq bo'lib qoldi. Nega desangiz, yaqinda qishloqni qoq ikkiga bo'lib, o'rtadan kattakon yo'l o'tdi. Uyda zerikib qolsang, shundoqqina ko'chaga chiqsang, tamom — g'izillab o'tayotgan mashinalarni tamosha qilib, maza qilib o'tiraverasan.

Omonboy bilan Davronboy bugun ham shunday qilishmoqchi edi — to'g'rirog'i, kunbotar tomonga o'tayotgan mashina qancha-yu, kunchiqar tomonga o'tayotgan mashina qancha; shuni bir hisoblab ko'rishmoqchi edi. Ammo...

Oq tovuq bilan qora tovuq tuxum tug'ish uchun xuddi maslahatlashgandek bir vaqtda katakka kirib qolishsa bo'ladimi! Siz, ehtimol, xo'sh, katakka kirgan bo'lsa nima bo'пти, o'zi tug'averadi-da, poylab o'tirish shartmi deb o'ylarsiz? To'g'ri, shart emas, o'zi tug'sa ham bo'laveradi. Lekin masalaning bir muhim tomoni borki, buni unutmazlik kerak. Gap shundaki, oq tovuq-Omonboyniki, uning tuxumi sal kattaroq bo'ladi. Qora tovuq Davronboyniki, uning tuxumi odatda sal kichikroq

bo'ladi. Davronboy buni hech tan olmaydi, hamisha tuxumning kattasini o'ziniki qilib oladi. Shuning uchun Omonboy ko'chaga chiqib, g'izillab o'tayotgan mashinani sanashdan voz kechdi:

— Men tovug'im tug'ayotganida tuxumini poylab o'tiraman! — dedi u katakning ro'parasiga kelib.

— Men ham poylab o'tiraman, — uning yonginasiga o'tirdi Davronboy ham, — bugun mening tovug'im sal kattaroq tug'ishi kerak.

— Hecham-da, sening tovug'ing hamisha kichkina tug'adi.

— Bugun katta tug'adi... Boshingga bir tushiraymi! — dedi akasi qo'lini musht qilib.

— Betingni timdalab olaman! — deb ukasi ham sekin o'rnidan tura boshladi.

Aka-uka jo'ja-xo'rozdek tikkama-tikka bo'lib olishib ketishdi.

Akasi qora tovuq bugun katta tuxum tug'ishi mumkinligini, ukasi esa qora tovuq hecham katta tuxum tug'a olmasligini isbotlamoqchi edi. Xuddi shu paytda to'satdan, ha-ha, to'satdan, ko'cha eshikni kimdir do'mbira qilib chala boshladi... Aka-uka bir-birlarining yoqasidan qo'lini olib, vahima ichida jim qolishdi.

— O'g'ri! — rangi o'chib shivirladi Omonboy.

— Shpion bo'lsa-ya, — dedi Davronboy ham qo'rquv ichida.

Eshik yana taqilladi. — «Kim bor» — degan ovoz ham eshitildi ketidan.

Aka-uka bitta-bitta bosib, eshik yoniga borishdi. Tirqishidan asta mo'ralab qarashgan edi, xayriyat, o'g'ri ham emas, shpion ham emas, chelak ushlagan novcha bir amaki ekan.

— Amaki, siz kimsiz? — deb so'radi o'zini bosib olgan Davronboy.

— Shofyorman, — degan ovoz qaytdi eshik orqasidan.

— Shofyor bo'lsangiz, nega mashinangizni haydamay, bizning eshik oldida turibsiz?

— Mashina buzilib qoldi.
— Nega buzilib qoladi?
— Yuki og'irlik qilib baloni yorilib ketdi-da.
— Yukni ozroq bossangiz bo'lmasmidi?
— Menga qara, yaxshi bola, sen ham mening o'g'limga o'xshab savollarni yog'dirib tashlashga usta ekansan... Ozigina suv bergin.

— Suv o'zingizgami yoki mashinagami?

— Obbo... O'zingayam, mashinamgayam...

To'g'ri, Davronboy deganlari chindan ham sersavol bola edi. Savol bermayman, desa ham bergisi kelaveradi. Hozir ham shunaqa bo'ldi. Hech narsa haqida so'ramayman deb turuvdi, to'satdan: «Mashinangiz KRAZmi yoki samosvalmi?» — deganini o'zi ham bilmay qoldi.

— KRAZ, — degan javob qaytdi eshik orqasidan.

— KRAZ bo'lsa, unga suv bermayman.

— Nega endi bermas ekansan?

Bu amakining o'zi ham qiziq ekan-da, nega deb so'rab o'tiribdi-ya, axir hamma narsa ravshan-ku! Bo'ldi-bo'ldi bo'lganda, yuk tashuvchi mashinalar Omonvoyga, yengil mashinalar Davronboyga taqsimlangan. Yo'l yoqasiga chiqib, kimning mashinasi ko'p o'tishga o'ynashganda Omonboy yuk mashinalarini sanashga haqli.

Davronboy bu gaplarni tushuntirib beruvdi, novcha amaki shu oddiygina haqiqatni haligacha bilmaganiga afsuslanib:

— Shunaqami? — dedi qoshlarini kerib.

— Shunaqa! — deb qo'ydi Davronboy ham ta'kidlab.

Novcha amaki eshikni ochib yuborishini so'rab, endi Omonboyga murojaat qila boshladi. Omonboy o'ziga qarashli mashinaga va novcha shofyoriga suv darkor bo'lib qolganiga negadir xursand bo'lib ketdi.

Davronboy bo'lsa juda hushyor va ehtiyotkor bo'lganligi uchun yuk mashinasi to'xtagan-to'xtamaganligini tekshirib ko'rish maqsadida narvonga tirmashib tomga chiqq boshladi. Narvonning oxirgi pog'onasiga chiqar-chiqmas:

— Voy-bo'y, mashinaning kattaligini qaranglar! — deb qichqirib yubordi.

Bu orada har qanday ishni ham juda tez bajarishga o'rgangan Omonboy allaqachon eshikning tambasini tushirib bo'lgan edi. Qo'liga pachaqlangan bir chelak ushlab olgan, dadalariga o'xshash novcha, yelkari keng, yalpoq yuzli, koziryogi ikki qarich keladigan chipor shapkasi sal qiyshaytirib olgan shofyor amaki Omonboy eshikni ochishi bilan:

— Barakalla, azamat, sen juda esli bola ekansan, — deb moy hidi kelib turgan kattakon kafti bilan Omonboyning boshini silab qo'ydi. Omonboy haqiqatan ham azamat va haqiqatan ham esli bola edi. Shuning uchun ham shosha-pisha:

— Amaki, men-chi kechasi yotayotganimda kindigimga yog' surtib yotaman! — deb axborot berdi yana.

— Mana buni chinakam qahramonlik desa bo'ladi! — novcha amaki bu gal Omonboyning yelkasiga qoqib qo'ydi, — suvni qayerdan ichasizlar?

— Bog'da hovuz bor, — negadir hovliqib dedi Omonboy, — orqamdan yuravering... Undan keyin-chi, amaki, men ovqat yeyishdan oldin qo'limni yuvib kelaman.

— Voy-bo'y, sen chindan ham ajoyib bola chiqib qolding-ku!

— Undan keyin-chi, amaki men ovqat yeganimda labimni chapillatmayman.

— Ofarin!

— Davron-chi, amaki juda yomon bola. Har kuni mening katta tuxumimni olib qo'yadi.

— Shoshmay tursin, uni bir boplaymiz hali.

— Uni mashinaga chiqarmaymiz, bo'ptimi?

— Bo'pti.

— Amaki, meni mashinaning kabinasiga o'tqizib qo'yasiz, xo'pmi?

— Xo'p.

— Signalini chalib ko'rsam maylimi?

— Mayli.

Amaki bilan Omonboy mana shunga o'xshash ba'zi bir muhim narsalar haqida o'zaro bitimga kelishib, bog' etagidagi kattakon hovuzdan chelakni to'ldirib suv olib chiqqunlaricha, hamma narsaga birinchi bo'lib ulguradigan, oyog'i chaqqon Davronboy allaqachon mashinaning oldiga yetib borgan edi. Bunday qarasa, mashina haddan tashqari katta orqasida pritsepi ham bor, ustiga katta odamlarning ham qulochi yetmaydigan trubadan ikkitasini yuklab qo'yishgan ekan. Pritsepdagi ballonning dami chiqib ketib, ulkan trubalar bir tomonga sal og'ib, hatto yiqilay-yiqilay deb turgan ekan. Davronboy ko'p mashinalarning ustiga chiqqan. Bir xillarining signallarini ham chalib ko'rgan edi-yu, lekin bunaqangi bahaybat mashinaga hech chiqmagan edi. Bir chiqib maza qilmoqchi bo'luvdi, hech ilojini topolmadi. Shuning uchun ham mashinaning atrofida gir aylanib yuraverdi. Bu orada Omonboy bilan novcha amaki kelib qolishdi. Novcha amaki dami chiqib ketgan ballonga qarab uzoq tikilib qoldi, bosh chayqadi, keyin chelakdagi suvni bo'yi barobar ko'tarib yana simirib icha boshladi.

— Amaki, bu trubalarni qayoqqa olib boryapsiz? — deb so'radi Davronboy.

— Juda uzoqqa, — o'yg'a tolib dedi novcha amaki.

— Ko'prikning ustiga qo'yasizlarmi?

Mana shu savoldan keyin bir tomonda Davronboy bilan Omonboy, bir tomonda uh tortib ketma-ket sigaret tutatayotgan novcha amaki o'rtalarida ajoyib bir suhbat boshlanib ketdi... Ma'lum bo'lishicha, bu bahaybat trubalarni ko'prikning tagiga yotqizish uchun emas, balki bir-biriga ulab yer ostiga ko'mib, gaz olib kelish uchun ishlatishar ekan. Gaz degan narsa bamisoli lampa moyiga o'xshab lovillab yonar ekan. Uning olovi shunaqangi o'tkir bo'lar ekanki, ko'z ochib yumguncha qozondagi sho'rvani biqirlatib qaynatib yuborar ekan, pechkalarini ham, tandirlarni ham qizdirib yuboraverar ekan.

Shundan keyin do'stona va samimiy suhbat davomida yana shu narsa ham ma'lum bo'ldiki, bu qishloqning

bolalari o'taketgan sho'x bolalar ekan. Ayniqsa, hu, ro'paradagi mo'risidan buralib-buralib tutun chiqib turgan hovlida yashaydigan Mahmud olako'z degan bola hammasidan ham qizig'i ekan. O'tgan yili Omonboy bilan Davronboylarning shaftolisini ayni pishganida, bitta qo'ymay tagiga to'kib ketibdi, katakdagi tuxumlardan ham hech kimga bildirmay, tez-tez olib turarkan. Xullas, mana shu boladan juda ehtiyot bo'lish kerak ekan...

IKKINCHI BOB

AKA-UKALARGA G'OYAT MAS'ULIYATLI TOPSHIRIQ BERILGANLIGI HAQIDA

Bu bobning voqealari, ochig'ini aytsam, mashinaning signalini chalishdan boshlanib ketdi. Omonboy sekin-sekin chalib, har chalganida signalning yoqimli ovozidan zavqlanib, maza qilganidan boshlarini silkitib kulayotgan edi, uning yonida o'tirgan Davronboy to'satdan shunaqangi qattiq chalib yubordiki, mashinaning soyasida o'tirib, ketma-ket sigareta chekib, o'y surayotgan shofyor amaki ikki qo'li bilan qulog'ini berkitib:

— Hoy, bolakaylar, qulog'imni teshib qo'ydinglaring-ku! — dedi.

— Ajab bo'ldi! — dedi Omon akasiga tanbeh berib.

Davronboy ham ukasiga o'xshab mashinaning kabinasida maza qilayotgandi: oyog'ini likillatib o'tirish, uzoq-uzoqlarga ko'z tashlash, kattakon rulni u yoq-bu yoqqa burib ko'rish, signal chalish — xullas, hammasi gashtli edi-da. Davronboy ana shulardan bir yo'la mahrum bo'lishdan qo'rqib:

— Amaki, tuxum pishirib bersam yeysizmi? — deb so'radi shosha-pisha.

Shofyor amaki kechadan buyon tuz totmagan, qorni haddan tashqari och edi:

— Tuxumni qayerdan topasizlar? — deb so'radi.

— Omborxonada ikki chelak tuxum bor! — akasining o'rniga javob qaytardi Omonboy.

Shofyor amaki, qani ketdik bo'lmasa, degan edi, aka-ukalar mana hozir, mana hozir, deyishib, mashinaning signalini ustma-ust bosishaveradi. Oxiri shofyor amakining toqati toq bo'lib ketdi.

— Qo'yinglar-e, meni aldagan ekansizlar-u!

— Hecham-da, — shoshilib dedi Davronboy, — tuxum achib yotibdi... Oyim kecha dadamga: «Shu zarmondalarni tezroq bir yoqli qilmasangiz, ariqqa ag'darib tashlayman», — degan, bildingizmi!.. Faqat bizda gugurt yo'q, oyim berkitib ketgan. Omonboy bir marta og'ilxonaga o't qo'yib yuborgandi. O'shandan keyin har kuni berkitib ketadi.

Shofyor amakida gugurt bor ekan.

Uchovlari uyga qarab yugurishdi. Shofyor amaki, hali aytganimizdek, haddan tashqari och edi. Tuxumlarini tezroq pishirib, tezroq yeb olish uchun shoshayotgandi. Aka-ukalar bo'lsa, shunaqangi ajoyib va g'aroyib mashinaning shofyoriga xizmat qilish imkoniyati tug'ilgani va undan ham muhimi — tuxum bor deb, yolg'on gapirmayotganliklarini isbotlash uchun shoshishayotgan edi.

Ishning u yog'i juda tez yurishib ketdi. Davronboy omborxonadan bir chelak tuxumni inqillab ko'tarib chiqdi. Omonboy bir quchoq o'tin olib keldi. Novcha amaki o't qalab, qozonga suv soldi, tuxum tashladi.

— Amaki sizning ham o'g'illaringiz bormi? — so'rab qoldi Davronboy.

— Ikkita o'g'lim, uchta qizim bor, — sal-pal o'yga tolib dedi novcha amaki. — Qizlarim katta bo'p qolgan, o'g'illarim bo'lsa sizlar tenggi.

— Mashinaga mindirib, kataysa qildirsangiz bo'lmaydimi?

— Bo'ladi.

— Nega bo'lmasa hozir mindirmadingiz?

— Ular juda olisda-da.

— Amaki, bizni o'sha yoqlarga olib borib keling, jon amaki!

— Qayoqlarga deysan?

— O'sha gaz bor joylarga-da.

— U yoqlarda nima qilasan.

— Gaz olib kelardik-da... Chelakni to'ldirib olib kelardik.

— Gazni chelakka qo'yib bo'lmaydi-ku?

— O'zingiz lampa moyiga o'xshab suyuq bo'ladi, dedingiz-ku.

— Suyuq bo'ladi-yu, lekin baribir chelakka quyib bo'lmaydi-da.

— Bo'lmasa shishada olib kelamiz, xo'pmi?

Omonboyning ham shu paytda juda-juda gaplashgisi kelib ketdi. Shuning uchun ham shosha-pisha qo'li bilan akasining og'zini berkitib:

— O'sha yoqda bo'rilar ham ko'pmi? — deb so'radi shofyor amakidan.

— Uchrab turadi, — o'yg'a tolib dedi amaki.

— Siz qo'rqmaysizmi?

— Qo'rqmayman.

— Qorningiz ochib qolsa nima yeysiz?

— Ba'zan chidashga to'g'ri keladi.

— Suvsab qolsangiz-chi?

— Uniyam bir ilojini topamiz.

Shofyor amaki shu paytda qozon ostiga o't qalab, goh Davronboy bilan, goh Omonboy bilan qiziq-qiziq narsalar haqida gaplashib o'tirgan bo'lsa-da, xayoli boshqa yoqlarda edi. O'g'illarini, qizlarini juda-juda ham sog'ingan edi u. Bunday xomcho't qilib ko'rsa, ularni ko'rmaganiga bir oycha bo'lib qopti-ya! O'g'illari hozir qayerlarda yurishgan ekan. Yoki ko'chaning boshiga chiqib, dadamiz kelib qolarmikan deb, yo'l poylab o'tirganmikan... Bu yoqda bo'lsa ballon yorilib, ishning pachavasi chiqib o'tiribdi...

Omonboyning nazarida shofyor amaki ertaklardagi pahlavonlardek bo'lib ko'rina boshladi. Bu bo'rilardan

qo'rqmaydigan, suvsizligu ochlikka chidab ketaveradigan amaki chindan ham ertaklardagi qahramonlarning o'zginasi edi. Omonboyning bu amakiga yaxshilik qilgisi, nima bilandir xursand qilib, barakalla o'g'lim, degan ovozini eshitgisi kelib qoldi. Amakining orqasidan asta-sekin kelib, yelkasi osha qo'llarini ko'ksiga tashlab, qulog'iga:

— Og'ixonada echkimiz bor, ko'rsataymi, — deb so'radi.

— Yo'q, keyin, — deb qo'ydi amaki.

— Televizorimiz yap-yangi, qo'yib beraymi. O'yinchi qizlar chiqadi.

— O'yinchi qizlarmi... Ularniyam keyin ko'rarmiz.

Amakining bunaqangi beparvoligi, Omonboy yaxshi ko'rgan narsalarning hammasiga befarq qarashi uning alamini oshirib, jahlini chiqarib yubordi:

— Endi sizga hecham she'r o'qib bermayman! — dedi to'satdan.

Omonboyning yig'lamsirab turishi shofyor amakining xayollarini qochirib, o'zini hushyor qilib qo'ydi.

— Voy-bo'y, hali sen she'r o'qishni ham bilasanmi, — dedi u qiziqqanidan o'rnidan turib.

— Nima desam, yo'q-yo'q, deydilar...

— Omonboy, men rostdan ham she'rni yaxshi ko'raman, qani, birortasini o'qib yubor-chi!

— Aldayapsiz!

— Aldasam... har narsa bo'lay, qani-qani!

Omonboy shu zahotiyuq alamini unutilib, o'zidan-o'zi zavqlanib, ikki qo'lini yoniga tushirdi-da:

— Davronboy xo'ja,

Bulturgi jo'ja.

Bola ochadi,

Tashlab qochadi! —

deb kimdandir eshitgan she'rini deklomatsiya qilib, o'qib berdi.

Shofyor amakiga she'r yaxshigina ta'sir qildi, shekilli, qah-qah otib kulib yubordi. Shunaqangi qattiq kuldiki,

hovlida donlab yurgan tovuqlar cho'chib, har tomonga qochib qolishdi.

— Obbo, Omon mirzo-ey, — dedi oxiri. — Beri kel, bir achomlashaylik, barakalla! Menga o'g'il bo'lasanmi?

— Voy, sizga o'g'il bo'lsam, o'zimning dadam yetimcha bo'p qoladi-ku! — qoshlarini kerib, taajjubdan ko'zlarini katta-katta ochib dedi Omonboy.

Shofyor amaki yana kulib yubordi. Kulisha-kulisha, o'rta tuzluqni qo'yib olib, to'ygunlaricha tuxum eyishdi, ketidan qora qumg'onda choy qaynatib, ichishdi, eng oxirida og'ilxonadagi bitta yo'g'on yog'och olib chiqib, qiyshayib borayotgan trubalarning o'ng tomoniga tirab ham qo'yishdi.

— Ish degan mana bunday bo'libdi, — dedi shofyor amaki mamnun bo'lib, — Davronboy, sen esli bolasan, shundaymi?

— Men ham esliman, — akasidan oldin javob qaytardi Omonboy.

— Ikkovlaringga bitta muhim topshiriq bor, juda ham muhim... Men hozir yo'lovchi mashinalardan biriga o'tirib, bir joyga borib kelaman. Men borib kelguncha mashinani poylab o'tira olasizlarmi?

— Poylab o'tira olaman! — baravariga javob qaytarishdi aka-ukalar.

— Hech kim kabinaga yaqin bormasin, xo'pmi!

— Xo'p.

— Demak, sizlarga ishonsam bo'ladi-ya?

— Bo'ladi, — dedi Davronboy hamma javobgarlikni o'z zimmamga olib, faqat qaytayotganingizda bizga bir chelak gaz olib kelib berasiz, bo'ptimi?

— Menga ikki chelak olib kelasiz! — deb topshiriq berib yubordi Omonboy ham.

Shofyor amaki yo'lovchi mashinaga o'tirayotganda yana bir marta: — «Sizlarga qattiq ishondim, begona odamlarni mashinaga yo'latmanglar», - deya iltimos qilib ketdi.

Davronboy bilan Omonboy bir so'zli, va'dasining ustidan chiqa oladigan azamat bolalar edi. Shuning

uchun ham ulkan mashina va uning ustidagi mashinadan ham ulkan trubalarga begona bolalarni yaqin yo'latmaslik choralari ko'ra boshlashdi. Aka-ukada qurol-yarog'lar juda mo'l edi: plastmassadan yasalgan ikki xanjar, og'iga olmaning danagini solib o'tsa, har qanday yovni qirib tashlay oladigan ikkita miltiq va yana o'sha plastmassadan yasalgan, bo'lsa ham chinakam tanklardan hech qolishmaydigan «T-34» markali ikkita tanklari bor edi. Dadalarining uvadasi chiqib ketgan eski to'nini mashinaning soyasi tushib turgan tomonga to'shab qurol-yarog'larni shay qilib, poyloqchilik qilishga kirishishdi.

— Mahmud olako'z kelib mashinaga tegsa, o'ldiraman, — deb qo'ydi Davronboy.

— Men-chi, aka, miltig'im bilan otib tashlayman, xo'pmi, — dedi Omonboy ham dadillanib. — Aka, shu mashina meniki-a?

— Yo'q, ikkovizniki.

— Hecham-da, yuk mashinalar meniki edi-ku?

— Endi ikkovmizniki bo'ldi.

— Bekor aytibsan! — Achchig'i chiqib ketdi Omonboyning.

— Boshingga bir tushiraymi, — dik etib o'rnidan turdi Davronboy.

— Betingni timdalab olaman! — barmoqlarini burgut panjasidek yozib, akasining ustiga bostirib kela boshladi Omonboy.

UCHINCHI BOB

BU BOBNING MAZMUNINI O'QIGANDAN KEYIN BILIB OLASIZ

Oyilari ishdan qaytganda Davronboy bilan Omonboylar ko'chada poyloqchilikda turishgandi.

— Voy, o'lmasam! — dedi oyilari boshidagi salkam bir qop o'tni yerga qo'ya turib, — bog'chaga bormadinglarmi?

— Endi hecham bog'chaga bormaymiz, — shoshilib dedi Davronboy, — biz endi poyloqchilik qilamiz.

— Oyi, men akam bilan urishmadim, — deb axborot berib yubordi Omonboy.

Bir tomonda daladan horib-charchab qaytgan oyilari, bir tomonda poyloqchilik qilamiz deb oftobning damida terga pishib ketgan va puxtagina qurollanib olgan yosh soqchilar — Davronboy bilan Omonboylar tikkama-tikka turib, rosa savol-javob qilishdi. Oyilari nima bo'lganda ham bog'chadan qolmaslik kerak edi, aftilaringga qarab bo'lmaydigan bo'lib ketibdi, o'sha yerda ozodagina yurgan bo'lardilaring, degan gaplarni aytdi. Yosh soqchilar bo'lsa, aftimiz bilan ishingiz bo'lmasin, mashinani tashlab ketishga haqqimiz yo'q edi, degan gaplarni aytishdi. Aka-uka bir bo'lganlari uchun, oyilari yengilib, uncha xafa ham bo'lmay, uncha xursand ham bo'lmay, haligi salkam bir qop o'tni ko'tarib, ichkariga kirib ketdi.

Xuddi shu payt kun bo'yi kutilgan eng dahshatli xavf — Mahmud olako'z paydo bo'lib qoldi. U eshagini yalang'och qilib minib, bo'lar-bo'lmasga irillayveradigan, tumshug'igacha jun bosib ketgan kuchukchasini ortidan ergashtirib, qo'lida tuguncha, jadal yurib kelar edi, mashinaga yaqinlashgach, eshagini to'xtatib, hayrat ichida uzoq tikilib qoldi:

— Voy-bo'y, kattaligini qaranglar! — dedi nihoyat ko'zi chaqnab, — kimning mashinasi bu?

— Bizniki! — ataylab qovog'ini solib dedi Davronboy.

— Shofyor amaki bizni qorovul qilib ketgan, — qo'shimcha qildi Omonboy, — qaytayotganda bizga chelakda gaz olib keladi.

— Borib-borib senlarni qorovul qildimi, a?

— Qildi, alam qilsin!

— Bir tepsam yetti dumalab ketasan-ku!

Mahmud Davronboydan bor-yo'g'i bir yosh katta, xolos. Aka-ukalarni yolg'iz uchratdi deguncha, albatta yig'latib qochadi. Lekin hozir Davronboy bilan Omonboy undan zig'ircha ham qo'rqishmadi, nega desangiz,

qo'llarida qurollari bor! Mahmud ham mana shu xanjaru multiqlardan sal-pal qo'rqdi shekilli:

— Opamnikiga pomidor olib ketyapman, bo'lmasa ta'zirlaringni berib qo'yardim-a! — deb asta jo'nab keta boshladi. Bexavotirroq joyga borib olgach, eshagining boshini tortib: «Hali kelib, mashinalaringni ustiga chiqib, trubalarini daranglatib chalib maza qilib o'ynayman», deb qo'ydi.

Asta-sekin kech kirib, qorong'u tusha boshladi. Bu orada oyilari, ovqat pishdi, ichib olinglar, deb ikki marta chaqirib ketdi. Keyingisida televizor qo'yib beraman, «Olamga sayohat» bo'lyapti, har xil hayvonlar chiqyapti, deb yolvorib ham ko'rdi. Aka-ukalar ko'nishmadi. Biz kirib ketsak, begona bolalar trubalarni dumalatib ketishadi, deb turib olishdi. Uchinchi gal oyilari to'ppa-to'g'ri keldi-da, hech narsa demay, Davronboyni chap qo'ltig'iga, Omonboyni o'ng qo'ltig'iga qisib, chumchuq boladek chirqillatib uyga olib kirib ketdi. Yerga qo'yib ikkovining ham orqasiga — yumshoq joylariga bir tarsakidan tushirib:

— Qaysar bo'lmay ketgurlar! — deb urishdi.

Davronboyga negadir juda alam qilib ketdi, ho'ngrab yig'lab yubordi:

— Ovqatingizni ham ichmayman! — javrab alamini chiqara boshladi, — uyingizni poylamayman, echkingizga ham qaramayman!

Oyilari chiday olmadi, shekilli, ikki o'g'lini tizzasiga olib ter hidi kelib turgan kir peshonalaridan o'pib: «Do'mboqlarim, bilmay qoldim, kechiringlar», — deb uzr so'radi.

Aka-uka hiqqilashib o'tirib, chuchvara yeyishdi, so'ng indamasdan borib, o'rinlariga yotishdi-yu, boshlariga choyshab tortib olishdi.

— Ukajon, o'zimizni uxlaganga solib yotamiz, xo'pmi? — sekin shivirladi Davronboy.

— Nega unday qilamiz, akajon? — undan ham pastroq ovozda so'radi Omonboy.

— Biz uxlasak, oyim dadamga ovqat olib boradilar.

— Uxlamasak-chi?

— Obormaydilar... Unda biz mashina poylashga chiqolmaymiz, xo'p degin, jon uka!

— Keyin ertak aytib berasanmi?

— Aytib beraman.

— Tuxumniyam kattasini berasanmi?

— Beraman.

— Xo'p.

Oyilari shoshilib boshini yuva boshladi, keyin kattakon toshoyna yoniga kelib, sochini uzoq taradi, atir sepdi, quloqlariga sadarayhon shoxchalaridan qistirib oldi. Eng oxirida tashqariga chiqib, kastryulga to'ldirib chuchvara soldi, oyoq uchida bitta-bitta yurib kelib, yolg'ondakam pishillab yotgan Davronboy bilan Omonboyning peshanasidan ohista-ohista o'pib, yana oyoq uchida yurib chiqib ketdi.

Ko'cha eshik g'ichillatib yopilishi bilan aka-ukalar sapchib o'rinlaridan turib, o'choq boshidagi xanjar miltiqlarini olib, chinakam soqchilardek qaytadan qurollana boshlashdi.

— Aka, biz hech kimdan qo'rqmaymiz-a? — so'radi Omonboy poyloqchilik qiladigan o'rinlariga borgach.

— Qo'rqmaymiz! — deb qo'ydi Davronboy.

— Aka, ajinaning bir quloch dumi bo'ladimi?

— Bilmasam.

— Aka, alvastilar kunduzi qayerda yotishadi?..

— Bilmasam, — qo'rqqanidan ukasidan battarroq qaltirab dedi qorovulboshi Davronboy, — ukajon, ke, trubaning ichiga kirib olamiz.

— Voy, men chiqolmayman-kul!

Trubalarning biri qiyshayib, yerga tegay-tegay deb turgan bo'lsa-da, baribir, unga ikkovlarining ham bo'yi yetmas edi. Og'ilxonada eski yashik olib chiqib, oyoq ostilariga qo'yib, oldin Davronboy, ketidan Omonboy ko'tarilib olishdi. Hech kimga ko'rsatmasdan chiqib olganlari uchun o'zlarida yo'q xursand edilar. O'rtarog'iga borib, taglariga dadalarining uvadasi chiqib ketgan eski

to'nini tashlab, joylashibroq o'tirishdi. Endi hech narsa qo'rqinchli emas! O'sha dumi uzun alvasti-yu, hamisha tumshug'ini jun bosgan kuchugini ergashtirib yuradigan Mahmud olako'zlar ham kelaversin, paq-paq otib tashlashadi, tamom-vassalom! Oyilariyam topolmaydi, endi shapaloq bilan urib ham bo'пти.

— Men maza qilyapman, — cho'zib esnab qo'ydi kichik qorovul.

— Menam, — hatto esnashga ham holi kelmay qoldi katta qorovulning.

— Akajon, men uxlab qolyapman.

— Menam...

Umuman qorovullarning gapida jon bor edi, negaki, «Qo'rg'oncha» qishlog'ining kichik fuqarolari oromli uyquga ketadigan vaqt allaqachon yetgan edi.

TO'RTINCHI BOB

TRUBA ICHIDA QO'RQINCHLI SAYOHAT

Shofyor amaki tuman markazidagi avtobazadan ko'tarma kran topib kelganda vaqt yetti xufton bo'lgan edi. Amaki ko'tarma kran yordamida yorilgan ballonlarni ko'z yumib ochguncha almashtirib oldi-yu, kunduzi olib chiqqan yog'ochni tashlab, shu bahonada Davronboy Omonboylar bilan xayrlashib chiqish uchun, ularning uylariga kirdi. Hovli o'rtasidagi daraxtga bog'lab qo'yilgan yakka-yu yolg'iz ena echkidan boshqa narsa ko'zga tashlanmadi. Shofyor amaki yosh do'stlarining nomini aytib bir-ikki chaqirib ham ko'rdi. «Uxlab qolishganga o'xshaydi, — yana bir o'tganimda alohida to'xtab, rahmat aytib ketarman», — deb ko'nglidan o'tkazdi-da, shoshilib chiqib, mashinani o't oldirdi. U olis yo'llarga yurganda g'ing'illab so'zsiz kuylab borar, mashinaning tezligi oshgan sari kuy ham o'z-o'zidan avjiga chiqib borar edi. Bugun ham shunday bo'ldi.

Abdulla Qodiriy nomidagi

viloyat AKM 17

INV № 2023/16-27

Davronboy bilan Omonboylar esa hech narsadan xabarsiz, dunyoning hamma tashvishlarini: dadalarining oldidan qaytib kelib, o'g'illarini o'rnidan topolmay, sochini yulib, bo'zlab yurgan oyijonlarini ham, Mahmud olako'zu katakdagi tovuqlar, hovlidagi echkilargacha — hamma-hammasini unutib, pishillab uxlab borishardi.

Davronboyning uyqusi qattiq, oyog'idan sudrab, boshidan suv quysangiz ham, to uyquga to'ymaguncha, baribir uyg'onmaydi.

Omonboyning bo'lsa, uyqusi sal sergakroq bo'lardi. Hozir ham birinchi bo'lib Omonboy uyg'onib ketdi. Uyg'ondi-yu, truba ichidagi zimiston qorong'ilikdan, har xil vahimali ovozlardan qo'rqib:

— Oyijon! — deya qichqirib yubordi.

Oyijoni uzoq-uzoqlarda qolib ketgandi, shuning uchun ham hech qanday javob qaytmadi. Akasi shundoqqina yonginasida yotganini ko'rib:

— Akajon, men qo'rqib ketyapman, — deya uni turtkilay boshladi.

Akasi ham javob qaytarmadi. Omonboy qorong'ida paypaslanib, bir amallab Davronboyning quloqlarini topib, bor kuchi bilan cho'zg'ilay boshladi. Davronboy xuddi shu paytda tush ko'rib yotgandi, tushida Mahmudning tumshug'igacha jun bosib ketgan kuchugi uni zirillatib quvib yurgandi. Bir tomondan qo'rquv, bir tomondan qulog'ining og'rishi, ikkovi bir bo'lib Davronboyning uyg'otib yubordi.

Uyqusirab:

— Tentak, nega qulog'imdan tortasan! — deb ukasining chakkasiga bir tushirdi. Tushirdi-yu, to'satdan, truba ichida yotganlari, bu trubaga ukasini o'zi aldab olib kelgani esiga tushib: «Kechir, bilmay qoldim», — deb yig'lab turgan Omonboyning bag'riga bosib oldi.

— Yo'qol! — itarib tashladi ukasi, — o'zim qo'rqib ketyapman-u, tag'in uradi-ya!

— Ukajon, ke, senam meni bir urib ola qol. Mana lunjimni shishirib turaman, yumshoqqina, maza qilasan!

— Kerakmas!

— Jon uka, yig'lamagin.

— Yig'lamay desam ham yig'lagim kelyapti... Uyimizga kirib ketaman.

— Voy tentak, mashina yurib ketyapti-ku!

— Oyijon!!!

— Yig'lama, men ham yig'lab yuboraman, — shunday deb Davronboy ukasini bag'riga bosib, o'ziga tortdi.

Boshini, yuzlarini dumboq qo'lchalari bilan yumshoq-yumshoq silab yupata boshladi.

Mashina g'uvillab ketib boryapti.

Trubaning ichidan har xil vahimali ovozlar eshitildi. Bir yo'la yuztami, mingtami alvasti kirib olgandek juda vahimali, juda qo'rqinchli bo'lib qoldi. Trubaning ochiq tomonidan shamol hushtak chalyapti, har zamonda bir-birini quvlab o'tgan mashinalarning chiroqlari pov etib yonib, trubani yarmigacha yoritadi, yana hammayoq zimiston bo'lib qoladi.

— Uka, biz botirmiz-a, hech narsadan qo'rqmaymiz-a? — Omonboyga dalda bera boshladi akasi.

— Baribir men qo'rqaveraman, — vahima ichida shivirladi ukasi, — oyimni sog'inib ketyapman... Mashinani to'xtat, tushaman...

Mashinani to'xtatish zarurligini Davronboy ham tushunib turibdi-ya, lekin qanday to'xtatishini bilmay boshi garang. Chaqirgani bilan baribir shofyor amaki eshitmaydi-ku... Bordi-yu, trubaning narigi boshiga, kabinaga tiralib ketayotgan tomonga borib, bor kuchlari bilan taqillatishsa-chi?

— Uka, — sekin shivirladi Davronboy, — yur, emaklab borib amakini chaqiramiz.

— Baribir eshitmaydi.

— Eshitadi, yur, jon uka, polvon ukam...

Aka-uka ketma-ket emaklashib, trubaning kabinaga qadalgan tomoniga qarab ketishdi. Trubaning bu tomoni haddan tashqari qorong'i bo'lgani uchun yana ham vahimaliroq tuyula boshladi. Omonboy hecham

yurmayman, deb yotib olgan edi, shu paytda, negadir ukasiga mehribon bo'lib qolgan Davronboy: — «Ke, meni ot qilib minib, bo'ynimdan mahkam quchoqlab ol», — deb uni mindirib oldi. Keyin ko'zlarini chirt yumib, kabina tomonga «to'rt oyoqlab» yurib ketdi. Kabinaga yetishgach, aka-uka baravariga:

— Amaki!!! — deb qichqira boshlashdi.

Javob qaytmadi.

— Amaki!!!

Yana javob qaytmadi.

Bordi-yu, kabinada amaki yo'q bo'lsa-chi? Bittayarimtasi mashinani yurgizib yuborgan bo'lsa-chi? Ulkan mashina noma'lum tomonga olib qochib ketayotgan bo'lsa-ya!

— Akajon, meni mahkamroq quchoqlang, — negadir sizlab gapira boshladi Omonboy. — Aka, trubaning ichida bo'rilar bo'lmaydi-a?

— Bu yerda bo'rilar bo'lmaydi.

— Bo'rilar kelsa, otib tashlaymiz, xo'pmi?

— Xo'p.

— Tankimiz bilan bostirib ketamiz, xo'pmi?

— Xo'p.

— Aka, keling, amakini yana chaqiraylik. Tomoqlari qirilib, bo'yin tomirlari tortilib qolguncha chaqirishdi, baribir amakidan javob bo'lmadi. Umidsizlik, vahima yana ham kuchayib ketdi. Ikkovlari bir-birining pinjiga kirib, bir-birlarini achomlab, sovqotgan badanlarini bir-birlarining harorati bilan ilitib borishardi.

— Amakiga endi hecham tuxum bermaymiz, — dedi xo'rliги oshib Omonboy.

— Chelagida suv ham bermaymiz, — qo'shib qo'ydi Davronboy.

Shunday qilib, novcha amakini bir yo'la hamma narsadan mahrum qilishga qaror qilishdi. Omonboy akasini ot qilib minib bo'ynidan achomladi. Davronboy «to'rt oyoqlab» borib, dadalarining eski to'nini trubaning o'rtarog'iga surib keldi. Ikkovlari o'ralib olishdi.

Sovuqdanmi, qo'rquvdanmi, tishlari takkillardi. Serpaxta to'nga o'ralgach, badanlariga harorat yugurib, aka-ukani birdan uyqu elita boshladi.

— Aka, biz hech narsadan qo'rqayotganimiz yo'g'-a, — uyqusirab so'radi Omonboy.

— Biz hecham qo'rqmaymiz, — javob qaytardi Davronboy.

— Biz katta bo'lib qolganmiz-a?

— Bo'lmasam-chi!

— Aka, menga tuxumning kattasini berasiz, xo'pmi?

— Senga-chi, uka, rasm qalamimni, shildiroqlarimni, cho'yan soqqamni beraman, xo'pmi, ukajon?

Ukajoni javob qaytarmadi, nega desangiz, allaqachon uning ko'zlari yumilib bo'lgan edi. Davronboy ham keltirib bir esnadi-yu, boshini bir tomonga qiyshaytirib, asta uyquga keta boshladi.

Ulkan mashina bo'lsa bepoyon cho'l bag'rida chiroqlarining o'tkir nurlari bilan qorong'i tun bag'rini xanjardek tilib, o'kirib, pishqirib, yeldek uchib borar, aka-ukalarni olis-olis o'lkalarga qarab olib qochar edi...

BESHINCHI BOB

MEHMONLARGA QUIYUQ ZIYOFAT BERILGANI

Shunday qilib, ulkan mashina devlardek o'kirib, qushdek uchib, qanchadan-qancha obod qishloqlarni, sersuv soyu anhonlarni, yam-yashil qiru, past-baland adirlarni ortda qoldirib boraverdi. Bu orada yosh soqchilar vahima ichida ikki-uch bor uyg'onishib, goho yig'lashib, goho oz-ozdan qiqirlashib, yana bir-birlarini achomlashib uyquga ketishdi.

Bir mahal Omonboy mundoq ko'zini ochsa... mashina to'xtab turganga o'xshaydi-yu, trubaning ochiq tomonidan yorug' tushib, hammayoqni yoritib turibdi.

— Aka, turing, yorug' bo'lib qolibdi, endi qo'rqmaymiz, — dedi Omonboy.

Davronboy juda sekin uyg'ondi. Uyg'ongandan keyin ham uyqusirab: «Bugun bog'chaga bormayman», deb ancha mahal g'ingshib o'tirdi. Keyin to'satdan hushyor tortib:

— Uka, mashina to'xtadimi? — deb so'radi.

— To'xtagani qachon edi-yu... — xafa bo'lib dedi ukasi.

Xanjarlarni taqib, avtomatlarini qo'lga olib, pastga tushmoqchi bo'luvdi, eh-a, truba bugun juda baland bo'lib qolibdi, osilib tushishning hech iloji yo'q, faqat sakrab tushsa bo'ladi. Davronboy tepadan pastga sakrashning ustasi edi: tomdan, devordan, taxmondagi ko'rpalarning ustidan pastga sakrashni yaxshi ko'rardi. Sakragandan keyin yo oyisidan, yoki dadasidan, albatta gap eshitib turardi. Bu yerda esa hech kim yo'q, bermalol sakrasa bo'laveradi... Dadasining eski to'nini yerga tashlab, ustiga o'zini otdi. U yer, bu yerim sinib qolmadimi ekan deb, bir oz o'ziga quloq solib ko'rди, og'riq yo'q, demak hammasi joyida. Ukasini ham bir amallab tushirib oldida, keyin nima qilishini bilmay o'ylanib qoldi... Atrofda truba yuklangan mashinalar, poyezdning vagoniga o'xshash g'ildirakli uylar, tumshug'i uzun avtokranlar, buldozerlar, uyum-uyum yog'och taxtalar, har xil o'yinchoqlar yasasa bo'laveradigan temir parchalari, yap-yangi konserva bankalari... e, boringki, shunga o'xshash narsalarning hech hisobi yo'q ekan. Aka-ukalar qaysi birini avval tomosha qilishni bilolmay, ancha mahal garang bo'lib turishgach, nihoyat shofyor amakini uyg'otishga qaror qilishdi.

Shofyor amaki uxlab qolganga o'xshaydi, hech javob qaytarmadi. Davronboy bir amallab yuqori ko'tarilib kabinaning eshigini ochgan edi, ish chatoq, hech kim yo'q!

— Omon! — deb baqirib yubordi Davronboy, — bizni mashina olib qochib kelganga o'xshaydi, mana chiqib ko'rgin, shofyor amaki yo'q, qishloqda qolib ketganga o'xshaydi... Mana, ishonmasang, o'zing chiqib ko'rgin. Ke, qo'lingdan tortib yuboray!

— Yo‘q, o‘zing tusha qol, — ko‘nmay turib oldi ukasi,
— mashina tag‘in yurib ketib qolmasin.

— Nariroq tur bo‘lmasa, men yerga sakrayman.. Aka-
uka nima qilishini, qayoqqa borishni bilmas edi.

Asta-sekin quyosh ham chiqqa boshladi, qiziq, bu yerlarning quyoshi qizarib, lovillab chiqarkan... Posyolkadagi uylarning eshigidan uyqusiragan, esnagan, kerishgan odamlar birin-ketin chiqib, o‘zlari chiqqan uylarning orqa tomoniga o‘tib keta boshlashdi. Bitta amaki, beligacha yalang‘och, qo‘lida sochiq, cho‘zib-cho‘zib esnab, Davronboylar tomonga qarab kela boshladi. Yaqinlariga kelgach, yurishdan to‘xtab, akaukalarining xanjaru, avtomatlarini, qo‘llaridagi tank-larini, Davronboyning qo‘ltig‘idagi uvadasi chiqib ketgan eski to‘nni birma-bir ko‘zdan kechirib chiqib:

— Bolakaylar, sizlar qayoqdan paydo bo‘lib qoldilaring?

— Bizni mashina olib qochib keldi, — shoshilib dedi Davronboy.

— Qanaqa qilib olib qochib keladi? — hayron bo‘ldi beligacha yalang‘och amaki.

— Biz trubaning ichida uxlab qoluvdik, — to‘satdan yig‘lab yubordi Omonboy.

— Men oyijonimni juda sog‘inib ketyapman, amaki, bizni uyimizga olib borib qo‘ying...

Davronboy hamma voqeani amakiga bir boshidan gapirib berdi. Oxirida mashinani Mahmud olako‘z yurgizib yuborgan bo‘lsa kerak, degan taxminni ham aytdi. Amaki: «Poyloqchilikda turib juda yaxshi ish qilibsizlar, lekin bunaqangi paytda uxlamaslik kerak edi, mashina o‘zi yurib kelgani yo‘q, uni novcha amakilaring haydab kelgan, o‘zi hozir dong qotib uxlab yotibdi», — degan gaplarni aytdi.

Ko‘z ochib yumguncha hamma narsadan qo‘rqib, hadiksirab turgan Davronboy bilan Omonboyning atroflarini novcha, pakana, oriq, semiz odamlar qurshab olishdi. Truba ichida to‘rt yuz chaqirim yo‘l bosib kelganlarini eshitib, bir xillari qo‘rqib ketishdi, bolalarga

achinishdi, bir xillari esa yosh soqchilarning burnilarini qisib, peshanasini silab qo'yishdi...

Xullas, unday bo'lgandayam, bunday bo'lgandayam yer bag'rini yorib, truba ko'mib, uzoq ellarga gaz olib borayotgan bu amakilarning biri Omonboy bilan Davronboyga juda-juda o'xshab ketadigan o'g'lini, biri ukasini, yana bittasi jiyanini sog'inishib yurishgan edida, ehtimol shuning uchundir, aka-ukalarni galma-galdan ko'tarishib, yuzu ko'zlaridan o'pishib, xuddi kosmosni zabt etib qaytgan qahramonlarni kutgandek e'zozlab kutib olishdi.

Bu orada kimdir dong qotib uxlab yotgan novcha amakini ham uyg'otib chiqdi. Novcha amaki uyqusirab, katta mushti bilan ko'zlarini ishqalab, odamlarning orasini yorib o'tdi. Omonboy bilan Davronboyning birini o'ng qo'lga, boshqasini chap qo'lga ko'tarib:

— Obbo, azamatlar-ey, obbo, pahlavon soqchilarim-ey! — deb ularni erkalata boshladi.

Shundan keyin o'zi nonushta vaqti bo'lib qolgani yoki soqchilar sharafiga ziyofat berib yubormoqchi bo'lishdimi, ishqilib, sahroyu biyobonning qoq o'ratasidagi ko'rimsizgina bir oshxonada hech ta'riflab bo'lmaydigan darajada quyuq ziyofat bo'lib o'tdi: qaynatib pishirilgan tuxumlar, qovurilgan kolbasalar, ustiga shakar sepilgan yog'li kulchalar, bo'g'irsog'u, dimlab pishirilgan makaronlar... Eh, shunday zo'r bo'ldiki, shunday zo'r bo'ldiki, asti qo'yaverasiz.

Nonushta davomida Omonboy bilan Davronboyga shu yerda biz bilan butunlay qolinglar, birgalashib ishlab yuraveramiz, degan mazmunda ham gap qilib ko'rishdi. Aka-ukalar bunga ko'nishmadi:

— Birinchidan, agar biz bu yerda qolsak, oyimiz xafa bo'ladi, ikkinchidan, tovuqlarning tuxumi kattasi kichigiga almashib ketadi, uchinchidan, Mahmud olako'z shaftolimizni bitta qo'ymay tagiga to'kib ketadi, — deb javob qaytarishdi.

— Bizga bir chelak gaz bersangiz bo'ldi, — dedi uzil-kesil qilib Davronboy.

— Obbo, ukaginam-ey, rosmana gazni hali o'zimiz ham ko'rganimiz yo'q, — deb javob qaytardi gazchi amakilardan biri.

— Mayli, ko'rmasangiz ham beraverasizlar, — deb akasining gapini quvvatladi stolda o'tirib, oyoqlarini likillatib kolsaba chaynayotgan Omonboy.

Omonboyning mana shu gapidan so'ng gazchi amakilari, bordi-yu, bitta gaz o'choq bilan gaz to'ldirilgan bitta ballonni ularga sovg'a qilsak-chi, axir atrofda qo'nib o'tadigan joyimiz yo'q, u yoq, bu yoqqa o'tganda shofyorlarimiz choy-poy ichib turadi-ku, deb maslahat qila boshlabdi. Ertalab, yarim yalang'och chiqqan, hozir esa egniga yengi kalta oq ko'ylak, boshiga oq shapka kiyib olgan amaki: «Bolalar to'rt yuz chaqirim yo'ldan bizning trubalarimizni poylab, ehtiyotlab olib kelishibdi, demak biz ham ularning iltimosini bajarishimiz kerak. Bitta gaz o'choq bilan uch ballon gaz olib mashinaga tezdan yuklanglar», — deb buyruq berib yubordi.

Shofyor amaki yo'l tayyorgarligini ko'rib olguncha Omonboy bilan Davronboy truba yotqizuvchilar posyolkasini maza qilib aylanib chiqishdi: bu yerda bolalar yo'q ekanu, nuqul katta odamlar yashar ekan. Yo'g'on, ingichka trubalar, temir yo'lakchalar, hech tushunib bo'lmaydigan g'alati-g'alati mashinalar... Eh-he, bularni Mahmud olako'z ko'rganda bormi! Bitta semiz amaki qo'lidagi qizil bayroqni silkitib turibdi, boshqa amaki mashinasining tumshug'iga yo'g'on trubani qistirib, osmonu falakka ko'tarib ketyapti. Ho' narida o'ntacha amaki trubalarga yiltiroq moy surishyapti, undan ham narida yana o'ntacha amaki moylangan trubalarga qora qog'oz o'rashyapti.

— Qani, soqchi o'g'illarim, mashinaga marhamat! — deb qoldi shofyor amaki, — endi tezroq jo'naylik, bechora onalaring qidirib yurgandir...

Amakilarining hammasi qo'l silkib, xayrlashib qolishdi, yana tag'in kelinglar, lekin trubaning ichida emas, kabinaga o'tirib kelinglar, degan gaplarni ham aytishdi.

— Sizga-chi, amaki, tuxum olib kelaman, — deb va'da berdi Davronboy oq shlyapali amakiga.

— Men-chi, amaki, uzum olib kelaman, — deb baqirdi Omonboy ham.

OLTINCHI BOB

GAZ QOZONDA SHO'RVA PISHGANI

Davronboy bilan Omonboy uylariga qorong'i tushay-tushay degan paytda kirib borishdi. Novcha amaki yo'lda jindek uxlab oldi, bo'lmasa bundan ham oldinroq yetib kelishgan bo'lardi.

Ulkan mashina ko'cha eshiklari oldida to'xtashi bilan aka-ukalar cho'zib-cho'zib uch marta signal berishdi. Keyin Davronboy:

— Amaki, oyim meni ursalar ajratib olasiz, xo'pmi? — deb shivirladi.

— Seni urdirgani qo'ymayman, — deb shivirlab qo'ydi novcha amaki ham. Omonboy ham bir narsa deb shivirlamoqchi bo'luvdi, ulgurolmadi. Nega desangiz, xuddi shu paytda mashinaga qarab yugurib kelayotgan oyijoniga ko'zi tushib qoldi:

— Oyijon!!!

— Toychog'im! — deyishib ona-bola bir-birlarini achomlashib ketishdi.

— Voy o'lmasam, Davron qani? — deb so'radi oxirida oyisi.

— Tushsam urasiz, hiqillab turib dedi Davronboy.

— Voy, onaginang o'rgilsin, urmayman.

— Bugun urmasangiz, baribir ertaga urasiz.

— Urmayman, endi hech ham urmayman.

Davronboy ishning buyog'ini ham puxtalab olgandan keyin kabinadan turib to'ppa-to'g'ri oyijonining bag'riga otildi.

Bir-birlarini o'pishib, ko'zyoshlarini to'kishib hovlilariga kirguncha atroflarini xotinlaru bolalar

qurshab olishdi. Qishloqdagi jamiki katta kishilar to'satdan yo'q bo'lib qolgan Davronboy bilan Omonboyning birinchi bo'lib men topib kelaman, deyishib, har tomonga jo'nab ketishgan edi. Shuning uchun ham qishloq chekkasidagi daraxtlarga burkalgan bu hovlida faqat xotinlaru bolalar to'planishgandi. Bir xillari oyilarini ko'ngillarini ko'tarib, boshqa birlari har xil vahimali gaplarni aytib, oyilarining ko'ngliga g'ulg'ula solib o'tirishgan edi.

Ko'z yumib-ochguncha hovlilari bamisoli to'yxonaga o'xshab ketdi, desam ishonavering. Poyloqchilikda turib, nom chiqarib qaytgan Davronboy bilan Omonboyning Mahmud, Salim, Shavkat, Qurbon degan o'rtoqlari bor edi. Ularni ko'rishga o'shalar ham kelishibdi. Aka-ukalarni o'rtaga olib har xil savollarni shunaqangi yog'dirib tashlashdiki, asti qo'yaverasiz.

— Biz gaz olib kelgani boruvdik, bildilaringmi! — deb gapni qisqa qilib qo'ymoqchi bo'ldi Davronboy.

— Hecham-da, — deb gapni yana chuvalashtirmoqchi bo'ldi Mahmud olako'z, — gaz senga kuchukmidi, yur desang orqangdan ergashib kelaveradigan.

Shundan keyin bolalar qiy-chuv to'palon qilishib, novcha amakining yordamida tashqariga gaz o'choq, bilan gaz to'ldirilgan ballonlarni olib kirishib, hovlining qoq o'rtasiga o'rnatishdi. Shofyor amaki gaz o'choqning plitasini yoqib yuborgan edi, bolalarni-ku qo'yavering, xotintlardan tortib, to soy mahalladan kelgan kampir buvilarigacha hamma-hammalari hang-mang bo'lib qolishdi. Bir xillar temir ballonning ichida ming metrcha keladigan piligi bor, o'sha buralib-buralib yonayapti, dedi. Yana bir xillar mana shu temir ballonning tagidan yerga ingichka truba ketganga o'xshaydi, gaz o'shandan oqib kelayotgan bo'lsa kerak, degan taxminlarni ham aytishdi. Kampir buvilar bo'lsa: «Yo tavba, bu Omonboy bilan Davronboy balo ekan-ku, shu olovni o'shalar olib keldimiza? — deb, yoqalarini ushlab, orqalariga tisarilgandan-tisarilaverishdi.

tomosha qilar ekan. Eh, o'sha kuni juda-judayam zo'r bo'libdi, biri-biridan qiziq tomoshalar emish. Unisiga qarasang, bunisi qolib ketar emish, bunisiga qarasang, unisi. Kun botay-botay deganda Omonboyning boshi aylanib, ko'zi tinib, qulog'idan g'alati-g'alati ovozlar eshitilarmish, xuddi qulog'ining ichidan pakana-pakana odamlar chiqib kelayotganga o'xsharmish. Keyin sehrli voqea yuz beribdi, ha-ha, chinakam sehrli hamda sirli emish. Xontaxta ustida turgan televizorcha pastga tushib, Omonboy tomonga qarab surilib kelayotgan emish. Uning odamga o'xshash boshi, jovdirab turgan ko'zi, shalpang quloqlari ham bor emish. Surilib kelib-kelib Omonboyning peshonasiga chippa yopishib qolibdi.

SARGUZASHTNING IKKINCHI BOBI

— Voy! — debdi Omonboy peshonasini ikki qo'llab ushlab. Keyin qo'rqib ham ketibdi. O'rnidan turmoqchi bo'lgan ekan, qiziq, boshi zil-zambildek og'ir emish. Peshonasiga yopishib qolgan televizorchani ajratib olmoqchi bo'lgan ekan, televizorcha miyasining ichiga kirib ketayotgan emish. Boshimning og'irligi shundan bo'lsa kerak, deb o'ylab yana battar qo'rqib:

— Voy-dod! — deb o'rnidan turib ketibdi.

Xayriyat, shu paytda fermadan qaytgan oyijonisi ko'cha eshikni sharaqlatib ochib, kirib kelayotgan ekan, qo'ltig'idagi bir quchoq o'tni yerga tashlab:

— Voy bolam, nega dodlaysan? — deb so'rabdi.

— Peshonamga televizor yopishib qoldi, ko'rmayapsizmi? — deb rosmana yig'lab yuboribdi Omonboy.

— Voy o'lmasam, chindan ham peshonang shishib ketibdi, — shunday deb mehribon oyijonisi o'g'lini tizzasiga olib, peshonasini silasa, tavba, peshonasi qo'lni kuydiradigan darajada issiq emish.

— Voy o'lmasam, seni qovoqari chaqqanga o'xshaydi, debdi yana oyijonisi.

Omonboy yig'lab, ari chaqqani yo'q, kichkina televizorcha miyamning ichiga kirib qoldi, mana o'zingiz paypaslab ko'ring, mana ekrani, mana buraydigan joylari, ana o'tliqlar kelyapti, qo'llarida yalang'och qilichi bor. Ana, qo'sh karnaylar chalindi, qoching, hozir jang boshlanadi, degan gaplarni aytarmish.

Oyijonisi qo'rqib ketibdi, juda-juda qo'rqibdi, suyukli o'g'lini ko'tarib, ichkariga olib kirmoqchi bo'lgan ekan, voy tavba, zil-zambildek og'ir emish. Bunday qarasa, xontaxta ustida turgan kichkina televizorcha ham yo'q bo'lib qolgan emish.

— Televizorchani biron kishiga berganing yo'qmi? — deb so'rabdi o'g'lidan.

— Peshonamning ichida deyapman-ku! — endi Omonboy rosmana dodlab yuboribdi. Oyijonisi ham rosmana qo'rqib ketibdi.

SARGUZASHTNING UCHINCHI BOBI

Oyijonisi qo'shnilarini chaqirib chiqibdi. Omonboyning peshonasida televizorchaga o'xshash bir narsa borligini ular ham ko'rishibdi. Bitta qo'shnilari bu o'g'lingiz o'zi hazilkash edi, odamlarni kuldiraman deb, televizorchani ataylab peshonasiga yopishtirib olgandir desa, yana bitta qo'shnilari tavba, bolaning peshonasida hech narsa yo'q-ku, sal-pal shishinqirab qolibdi, xolos, hadeb vahima qilaverasizlarmi, debdi.

Qiziq, televizorcha Omonboyning peshonasida bir paydo bo'larmish, yana bir yo'q bo'lib qolarmish.

— Ajinalar o'yin qilyapti, — debdi bitta qo'shnilari.

— Sehrgarlarning ishiga o'xshaydi bu, — debdi kap-katta bir odam.

— Osmondan uchar likopchalarda noma'lum odamlar tushib, miyasiga televizorchani joylab bir ko'rinadigan, bir ko'rinmaydigan qilib qo'ygan, — degan gapni aytibdi qo'lida gazeta ushlab turgan bitta amaki. — Mana, gazetada o'sha haqda yozishgan, deb qo'shimcha ham qilib qo'yibdi.

Vahimali gaplar ko'paygandan-ko'payaveribdi.

Qo'rqqanidan Omonboyning rangi oqarib keta-yotganmish. Oxiri, peshonasidagi bir ko'rinib, bir yo'q bo'lib qolayotgan televizorcha sehrimi, sehrli emasmi, shuni sinab ko'rmoqchi bo'lishibdi. Bu foydali gapni Omonboyning jonajon o'rtog'i Davronboy aytibdi. Nega desangiz, u Omonboyning chinakam do'sti ekan. Qirq yilga o'rtoq bo'lamiz deb, jimjiloqlarini birlashtirib olishgan ekan. Birga o'qishar ekan, bir partada o'tirishar ekan, narigi mahallaning bolalari bilan koptok o'ynashganda bittasi hujumda, bittasi himoyada turib, o'ntadan to'p urishar ekan. Shuning uchun ham jonajon o'rtog'ining joni qiynalayotganini ko'rib, hammadan ko'ra ko'proq ana shu Davronboy achinibdi, yig'lab yuboray-yig'lab yuboray debdi.

Mahallada Turg'un aka degan televizor ustasi bor ekan. Sinab ko'rish uchun ana shu amakini chaqirib keladigan bo'lishibdi.

SARGUZASHTNING TO'RTINCHI BOBI

Odamlar ikkiga bo'linishibdi. Katta yoshdagilar ichkariga, katta televizor yoniga o'tishibdi. Yosh bolalar Omonboyning yoniga o'tirishibdi. Turg'un amaki katta televizorni ishlatib:

— Xo'sh, Omonboy o'g'lim, sening miyangdagi televizorcha ham ishlab ketdimi? — deb so'rabdi.

— Ha, ishlab ketdi, — debdi Omonboy.

— Nimani ko'ryapsan, o'g'lim, — so'rabdi ichkaridagi amaki.

— Miyamda bitta odam ashula aytyapti, — debdi Omonboy.

Amaki televizor kanalini o'zgartirib:

— Endi-chi? — deb so'rabdi.

— Birov traktor haydayotganga o'xshaydi, — javob qaytaribdi Omonboy.

— To'g'ri, — debdi amaki, — bizning televizorda ham shuni ko'rsatyapti.

- Endi-chi?
- Bitta bola eshak aravada xashak olib kelyapti. Televizor kanali yana o'zgaribdi.
- Endi-chi? — deb so'rabdi amaki.
- Haligi ashula aytgan odam yana ko'rindi.
- Endi-chi?
- Traktorchi amaki sekin pastga tushyapti...

Mana shunaqangi savollaru javoblar bo'laveribdi, bo'laveribdi. Ichkaridagi katta televizor nimani ko'rsatsa, Omonboyning peshonasida bir ko'rinib, bir ko'rinmay qolayotgan sehrlı televizorcha ham xuddi o'sha tomoshani ko'rsataveribdi, ko'rsataveribdi. Ichkaridagi katta odamlar hayron qolib, goh tashqariga, Omonboyning oldiga yugurib chiqisharmish, goh yana e tavba, deya ichkariga chopib kirisharmish. Omonboyning yonida o'tirgan o'rtoqlari esa nima deyishlarini bilmay dovdırab qolishgan emish. Ayollar bo'lsa o'zlarini bosolmay vahimali gaplar aytisharmish. «Bas qilinglar, o'rtog'im qiynalib ketdi», — deb baqiribdi Davronboy, bas qilmasalaring chelakda suv olib kelib, ustilaringga sochaman, deb qo'rqitib ham qo'yibdi.

Qo'shnilar suvga pishilib qolishdan qo'rqib, tezgina tarqalishibdi. Bittasi ko'cha eshik yoniga borganda, bu bola sehrgarga o'xshaydi, degan ekan, Davronboy o'rtog'ini himoya qilib, o'zing sehrgarsan, kovushingni poyma-poy kiyib chiqqansan, deb unga ham baqirib beribdi.

Onasi yumshoqqina joy hozirlabdi, Omonboy ni avaylab yotqizishibdi, Davronboy, o'rtog'im tuzalmaguncha yonida o'tiraveraman, hech yoqqa ketmayman, deb so'z beribdi. O'rtog'ining sal shishinqirab, sal-pal qizib turgan peshonasini yumshoq-yumshoq silay boshlabdi.

SARGUZASHTNING BESHINCHI BOBI

Kech kiribdi, Omonboyning dadasi ishdan qaytibdi. Yelkasida bir qop o't olib kelgan ekan, o'shandan bir qo'ltig'ini tinmay ma'rayotgan echkinging oxuriga tashlabdi. Omonboy mehribon dadasining beparvoligini ko'rib:

— Dadajon! — deya yig'lab yuboribdi.

— Nima deysan? — deb so'rabdi dadasi.

Uyda supra yoyib, un oshiga ugra yoyayotgan onasi yugurib chiqibdi. Bo'lgan voqeani goh onasi, goh Davronboy so'zlab beribdi. Omonboy hiqillab-hiqillab ko'zlarini mo'ltillatganicha jim yotaveribdi. Dadasi bu gaplarga uncha ishonmay:

— Peshonangda hech narsa ko'rinmayapti-ku, — deb so'rabdi.

— Tikilib qarasangiz ko'rinadi, — o'rtog'ining o'rniga javob beribdi Davronboy.

Xuddi shu paytda qiziq voqea yuz beribdi. Kichkina televizorchaning shakli ichidagi tasvirlari bilan Omonboyning peshonasida yaltirab bir ko'rinarmish-da, yana yo'q bo'lib, o'zni qorayib qolarmishu, anchagacha ko'm-ko'k tutun chiqarib turganga o'xsharmish. Dadasi yoqasini ushlaganicha hayron bo'lib qolibdi. Davronboy hushyor, ham aqlli bola emasmi, hali qo'shnilarga ko'rsatgan sehrli manzarani Omonboyning hayratdan yoqasini ushlab turgan dadasiga ham ko'rsatmoqchi bo'lib ichkariga yetaklab kiribdi. Endi dadasi katta televizor yonida o'tirganicha hovlidagi o'g'li ko'zlarini yumib olib, ichkaridagi televizordagi hamma voqealarni so'zlab berayotganini ko'rib, eshitib:

— O'g'ilginam, pahlavonim, seni ajinalar chalib ketganga o'xshaydi, — deb yig'lab yuboribdi, — ertagayoq seni duoxonlarga o'qitmasam bo'lmaydi, — degan gaplarni ham aytibdi.

SARGUZASHTNING OLTINCHI BOBI

Qorong'i tushibdi. Endi hech kim kirmasin deb, ko'cha eshikni berkitib olishibdi. Ikki o'rtoqqa bitta joy solib berishibdi, mayli, achomlashib yotsanglar, yotaqolinglar, degan gapni aytishibdi. Davronboy o'tirib olib, o'xtin-o'xtin o'rtog'ining peshonasini silarmish, peshonangda tomosha haliyam ko'rinyaptimi, — deb so'rarmish.

— Ha, endi Shimoliy muz okeanidagi semiz-semiz ayiqlarni ko'rsatayapti, — dermish Omonboy. — Qo'rq-yapsanmi, — dermish Davronboy. — Sal-pal qo'rqyapman, sal-pal maza qilayapman, — dermish Omonboy.

Har qancha ehtiyot qilishmasin, baribir ertalabgacha Omonboylarning uyida bo'lgan voqea butun qishloqqa tarqalib ketibdi. Bu qishloqda og'zaki telefon zo'r ekan-da, shuning uchun tarqalib ketibdi. Ertalab o'rinlaridan turishsa, voy-bo'y, ko'cha eshikning narigi tomonida odam degani to'lib ketganmish. Bolalar ham bor emish, chollar ham bor emish. Bitta kampirning oyog'i ishlamas ekan, nabirasi chaqaloqni ko'targandek ko'tarib kelibdi. Bir xili Omonboyga achinganidan, bir xili maslahat bergani, yana bir xillari shunchaki tomosha qilgani kelarmish. Qiziq, hammasi ham bu sirli voqeaning poyoniga yeta olmagan uchun tavba-tavba, deya yoqasini ushlab chiqib ketarmish. Ertasiga kechgacha uch mingta odam yoqasini ushlab, olti mingta tavba aytib ketibdi. Nabirasiga ko'tartirib kelgan cho'loq kampir, Omonboy, uyimda televizorim yo'q, seni olib ketsam, qulog'ingni burab tomosha ko'rsam, burningni bosib, ovozingni balandlatsam, debdi.

O'sha kuni kechasi Omonboyning ahvoli ancha mushkullashib qolibdi. Boshi yana ham og'irlashib, ko'zlaridan olov chiqqanga o'xshab, qulog'idan buzuq traktornikiga o'xshab g'alati-g'alati ovozlar chiqayotgan emish.

— Qo'rqayapman, — yig'lamsirab debdi Omonboy.

yuz berib qolibdi-yu, Omonboy miyasidagi tasvirlarni o'rtloqlariga so'zlab bera boshlabdi, ana, «Shaxmat darsi» boshlandi, ana qizaloqlar o'yinga tushishyapti. Ahvoliga hammalari achinishibdi. Xafa bo'lishib, boshlarini egib chiqib ketishibdi. Gulnora bo'lsa, ko'chaga chiqqach, chinakam yig'lab yuboribdi.

Bora-bora Omonboy ko'chaga ham chiqolmay qolibdi, to'p ham tepa olmasmish, xokkey ham o'ynay olmasmish, sal narsaga boshi aylanib ketaverarmish. Doktor chaqirtirishibdi, tabibga ko'rsatishibdi, kechasi bitta domla kelib, kuf-suf ham qilib ketibdi. Biri u debdi, biri bu debdi. Oqibat shu bo'libdiki, unga Telebola deb nom berishibdi. Bu nom Omonboyga hech yoqmas emish, g'ashi kelarmish, oxiri, Toshkentdagi eng katta doktorgami, televizor ustasigami uchrashmoqchi bo'lishibdi.

SARGUZASHTNING TO'QQIZINCHI BOBI

Toshkentdagi nom chiqargan mashhur doktor amaki uyida qabul qilibdi. Avval Omonboyning ota-onasi bilan rosa suhbatlashibdi. Keyin Omonboy bilan doktor amaki o'rtalarida mana bunday suhbat ham bo'lib o'tibdi:

— Obbo o'g'lim-ey, sening ham peshonangga televizorcha yopishib qoldimi? — deb so'rabdi amaki.

— Sizga ko'rinyaptimi? — shoshilib so'rabdi Omonboy.

— Ha, ko'rib turibman, o'g'lim.

— Amaki, siz qanday ko'ryapsiz?

— Men hamma narsani ko'raman, o'g'lim.

— Bu voqea 17-may kuni bo'lganmidi, o'g'lim?

— Ha, o'sha kuni bo'lgan edi, siz qayoqdan bilasiz?

— O'g'lim, men hamma narsani bilaman, o'sha kuni sen ertalabdan kechgacha televizor tomosha qilgansan, shundaymi?

— To'g'ri, kun botay-botay deguncha ko'ruvdim.

— Echkingga xashak solishni unutmansan, to'g'rimi?

— Voy, bunisiyam to'g'ri, amaki, — debdi Omonboy.

— Tovuqlaringni katakka kiritmagansan.
— Kiritmoqchi edimu, tursam tomosha tugab qoladi, deb qo'rqanman.

— O'sha kuni, rostini ayt, o'g'lim, necha soat televizor tomoshasini ko'rding?

— Esimda yo'q, amaki.

— Kun bo'yi ko'rgansan, kechga yaqin xontaxta ustidagi kichkina televizorcha sen tomonga kela boshlagan.

— To'g'ri, surilib kelayotgandek edi.

— Surilib kelib, peshonangga yopishib qolgan.

— Voy amaki, siz ko'rib turganmidingiz?

— Ha, hammasini ko'rib turgandim.

— Siz sehrgarmisiz?

— Ha, sehrgarman.

Savol-javob mana shu yerga yetganda Omonboy yig'lab yuboribdi. Nega yig'layotganini o'zi ham bilmas ekan. Lekin doktor amaki yig'lagan bolalarni yupatishga usta ekan. Kafti bilan Omonboyning qizib turgan peshonasini uch marta silagan ekan, yig'i to'xtab qolibdi. Keyin doktor amaki, tashvishlanma, o'g'lim, sendan oldin ham oltita bolaning peshonasiga yopishib qolgan televizorni ajratib olganman. Xudo xohlasa, sen yettinchisi bo'lasan, lekin bu oson emas, og'ir-og'ir shartlari bo'ladi, debdi.

— O'shanda Telebola degan nomim ham yo'q bo'ladimi? — shoshilib so'rabdi Omonboy.

— Albatta, yo'q bo'ladi, — debdi hamma narsani biladigan sehrgar amaki.

Keyin ichkarida sehrli sandiqchasi bor ekan, o'shani ochib, ichidan yettita sehrli, ehtimol sehrli emasdiru, Omonboyga sehrlidek tuyulibdi-da, ishqilib yettita ko'k konvert olib, har kuni bittadan ochasan, qanday shart yozilgan bo'lsa, so'zsiz bajarasan, bajarib bo'lganingdan keyin mana bu shishadagi sehrli suvdan uch ho'plam ichasan, ichishing bilan darhol uxlab qolasan, degan gaplarni aytibdi. Yetti kun deganda peshonangdagi

televizorcha o'z-o'zidan yo'q bo'lib qoladi, degan gaplarni negadir Omonboyning qulog'iga shivirlab aytibdi.

Omonboy xursand bo'libdi, tashqarida betoqat kutib o'tirgan ota-onasi ham behad sevinishibdi.

SARGUZASHTNING ENG QUVONCHLI BOBI

Shoshilib uylariga qaytishibdi. Katta Tagob qishlog'idagi barcha odamlar bu sehrli voqea nima bilan tugashini kutishayotgan ekan. Hammalari yopirilib kelishibdi. Qandoq bo'ldi, qandoq bo'ldi, deb rosa so'rashibdi. Hatto bitta kampir «O'sha sizlarni ko'rgan doktorning orqasida ham ko'zi bor emish, shu rostmi?», deb so'rabdi. Lekin hech kimning savoliga javob qaytarishmabdi. Faqat uylarini poylab, echkilari bilan tovuqlariga qarab o'tirgan Davronboyga juda-juda mehribon bo'lgani uchun bo'lgan voqeaning hammasini bitta qoldirmay so'zlab berishibdi. Xullas, ertasiga mashaqqatli sinov boshlanibdi. Birinchi ko'k konvert ochilayotganda Davronboy o'rtog'iga qo'rqma, men yoningda turaman, yiqilsang, turg'izib qo'yaman, deya dalda beribdi. Konvert ichidan qo'rqinchli hech narsa chiqmabdi, xat chiqibdi, unda Omonboy o'g'lim, esingdami, 21-yanvar kuni qo'shning Sora xola pul uzatib, jon o'g'lim, menga magazindan non olib kelib bergin, deganda, pulni olgansanu, nonga bormagansan. O'shanda kampir xolang och qolgan, hozir kirib kechirim so'ra, degan yozuv bor ekan.

Omonboy, e, bu shart juda oson ekan-ku, deb xursand bo'lib, magazindan non olib, xolasining oldiga kirgan ekan, xola xursand bo'lib ketibdi-da, Omonboyning peshonasidan o'pib, unga sherik bo'lib turgan Davronboyga ham rahmat aytib, ikkovlariga cho'ntaklarini to'ldirib, yong'oq beribdi. Omonboy uyiga qaytib, sehrli suvdan uch ho'plam ichgan ekan, shu zahotiyuq uxlab qolibdi. Uyqudan turgach, navbati bilan

qolgan yettita shartni ham bajaraveribdi, bajaraveribdi. Uxlash ham davom etaveribdi, etaveribdi. Oxirgi konvertni ochayotganda Omonboyning ota-onasi ham, jonajon o'rtog'i Davronboy ham juda qo'rqishibdi. Bordi-yu, bu shart qiyin bo'lsa, Omonboy uni bajara olmasa, peshonasida bir ko'rinib, bir yo'q bo'lib qolayotgan televizorcha butunlay qolib ketsa, unda nima qilamiz, deb qo'rqisharkan.

Nihoyat, oxirgi ko'k konvertni ochishibdi, undan sehrigar doktorning mana bunday so'zlari chiqibdi: «Omonboy o'g'lim, endi senga berib yuborganim, sehrli suvdan uch ho'plam emas, olti ho'plam ichasanu, darhol uyquga ketasan, demak, bu gal ikki hissa uxlaysan. O'rningdan turganingda miyangdagi har xil tasvirlar, qulog'ingdagi yoqimsiz ovozlari, peshonangning qizishi butunlay yo'q bo'ladi, sen endi soppa-sog'san, papkangni yelkangga osib, maktabga jo'nayverasan. Shartli savollarni tuzib chiquvchi professor Odil Usmonov».

Omonboy ko'zini ochib, atrofiga qarasa, o'sha birinchi kuni uyqusirab, boshi og'irlashib, qulog'i shang'illab, jahl ustida qo'yxonadagi o'tlar orasiga otib yuborgani kichkina televizorcha yonginasida paydo bo'lib qolibdi.

— Voy, mening miyamga kirib ketgan televizor mana shu edi-ku, — deb qichqiribdi Omonboy.

— Ha, o'sha televizorcha miyangdan chiqib keldi, — deyishibdi ota-onasi.

— Ha-ha, o'shaning o'zi, — deb tasdiqlabdi Davronboy ham. — Miyangdan chiqib kelganini men ham ko'rdim, — degan so'zlarni ham aytibdi.

Ertasiga ertalab ikki o'rtoq barvaqt maktabga jo'nashibdi. Undan keyin o'z vaqtida maktabga boradigan, o'z vaqtida tomosha ko'radigan, o'z vaqtida echkiga xashak soladigan ham bo'lishibdi. Lekin ming afsuski, Omonboyning telebola degan laqabi hech o'zgarmay haligacha qolib ketibdi.

YOVVOYI ECHKILAR

Ertak-qissacha

Bir bor ekan, bir yo'q ekan, o'tgan zamonda emas, shu o'zimizni kunlarda Toshkent shahrida eng aqlli odamlarni shoshirib, o'ylantirib qo'yadigan sirli bir voqea yuz beribdiki, butun shahar ahli hayratdan yoqasini ushlab qolibdi. 12 qavatli uylarning qoq o'rtasiga dadalari qurib bergan qizil qum to'kilgan, keng, bohavo maydonchada jamiki bolalar qiyqirishib, yugurishib, o'mbaloq otishib o'ynashayotgan ekan. O'ynayotganlar orasida Farrux degan hushyorgina bir bola ham bor ekan. Tug'ilgan kunida dadasi sovg'a qilgan rostakamidan hech qolishmaydigan samolyotga opasi Soraxonni, akasi Humoyunni, mehmonga kelgan Rasuljon o'rtog'ini chiqarib olib, goh o'ngga, goh chapga haydashib, qiyqirib kulishib, juda-juda maza qilishayotgan ekan. To'satdan, ha-ha, to'satdan sirli voqea yuz beribdiku, samolyot tarillab ovoz berib orqasidan ko'm-ko'k tutun chiqazib, avval 12 qavat uylar barobar uchibdi, keyin xuddi lochin qushdek tumshug'ini oldinga cho'zganicha havolab borib-borib pag'a-pag'a bo'lib suzayotgan oppoq bulutlar orasida ko'zdan g'oyib bo'libdi.

— Xayr, dadajon! — qichqiribdi Farrux osmondan turib.

— Opajon, qozondagi sut toshib ketsa, men aybdor emasman, — deb baqiribdi Soraxon.

— Oyijon, men ertaga bog'chaga bormayman, — debdi Rasuljon.

Humoyun ham bir narsa deb qichqirgan ekan, samolyotning tarillagan ovozi eshittirgani qo'ymabdi. Samolyot bo'lsa uchgandan-uchaveribdi, uchaveribdi. Goh o'rkach-o'rkach bo'lib, bir-birini quvlab borayotgan oppoq bulutlar orasidan sho'ng'ib o'tarmish, goh qop-qora bulutlar samolyotni yutib yo'q qilib yuborarmish. Bir qarasa, charaqlab oftob chiqarmish, yana bir qarasa,

qorong'ulik shunaqa quyuc bo'larmishki, Rasuljon hatto o'zining burnini o'zi ko'rolmay burun o'rniga qulog'ini ushlab-ushlab qo'yarmish.

Yerda qolganlar esa yoqa ushlab anchagacha angrayib turishibdi. Bir xillar «Uchar likopchalar o'g'irlab ketdi ularni» deyishsa, boshqalari «Sehrli voqea yuz berdi», dermish. Yana bitta hammadan ham aqlliroq odam bor ekan. O'sha bo'yini baland cho'zib, baland ovoz bilan «Yapon o'yinchoqlarining ichida to'satdan g'irillab ishlab ketadigan kichkina-kichkina sehrli motorchalar bo'ladi, bolaga samolyotni berishdan oldin zo'r ustaga ko'rsatib olish kerak edi» dermish.

Xullas, u bo'пти, bu bo'пти, samolyot osmonda guvillab uchib ketaveribdi-ketaveribdi.

— Ur-ra, men maza qilyapman, — dermish ikki qo'llab rulni mahkam ushlab olgan Farrux.

— Men sal-pal qo'rqyapman. — dermish Soraxon.

— Men hech ham qo'rqmayman, botirman, — dermish Rasuljon.

— Meni uyquq kelyapti, — dermish Humoyun.

Samolyotning tumshug'ini lochin qushni tumshug'iga o'xshatib sal pastga egiladigan qilib yasashgan ekan. Bir mahal ana shu qayrilma tumshuqdan «qo'rqmasang, o'zingni yo'qotmasang, mard bo'lsang, murodu maqsadingga yetasan» degan o'zbekcha ovoz eshitilib qolibdi. Ovoz Farruxning buvisinikiga ham, Rasulning bobosinikiga ham juda-juda o'xshab ketarmishku, bunday ko'zlarini kattaroq ochib qarasa, oldilarida qorong'ulikdan boshqa hech narsa yo'q emish. Samolyot esa varillab uchgandan-uchaveribdi, uchaveribdi. Osmon shunaqa keng emishki, bolalar oldinga ketishyaptimi, orqaga ketishyaptimi, hech bilishmas ekan. Goh o'ng tomondan, goh chap tomondan lovillab yonib turgan meteriodlar zuv-zuv etib o'tib ketarmish. O'tayotganda osmonning yarmini charog'on qilib yoritib yuborar emish. Bir payt, samolyot shunday balandlab uchibdiki, Soraxonni bo'yi sal novcharoq emasmi, boshi yulduzlarga

tegay-tegay deb qolibdi. Humoyun bitta yulduzni ushlab ko'rmoqchi ham bo'libdiku, lekin yulduz menga yetolmaysan degandek, tezgina havolab uchib ketibdi.

Osmondagi gashtli, faqat huzurdan iborat bo'lgan safar davom etaveribdi-etaveribdi. Yer vaqti bilan qancha bo'lganini bilisholmabdiku, osmon vaqti bilan bir yilcha uchganlaridan keyin, bir yilcha uchganlarini hammadan oldin Rasuljon sezib qolibdi. Nega desangiz, Rasuljonning gorni osmon vaqti bilan bir yilda bir marta ochqar ekan. Hozir ham juda-juda ochqab turganidan, demak, bir yilcha uchibmiz-da, deb o'ylabdi. Bir vaqt bunday qarashsa, samolyotni tarillab turgan ovozi to'satdan o'chib, o'zi xuddi o'q tekkan qush kabi lapanglab-lapanglab pastga tushib borayotgan emish. Qo'rqib ketishibdi. Xursand bo'lishni ham, xafa bo'lishni ham bilisholmay bir-birlarining pinjiga kirib, quchoqlashib jim turishaveribdi. Samolyot ohista pastlab borib, quyuvq bir o'rmonning chekkasiga, barra o'tlar o'sib yotgan bir kenglikka qo'nibdi. Qo'ngan joylari shunday bir go'zal ekanki, ta'rifga so'z topolmay, ancha mahal angrayib qolishibdi. Farruxning hayratdan og'zi ochilib qolgan emish. O't-o'lanlar qalin o'sganmish, ariqlarda jildirab zilol suv oqarmish, zilol suvlar jarangli ovoz bilan yoqimli ashulalar aytarmish, chigirtkalar yoqimli kuylar chalarmish, o'rmondagi qushchalar chaq-chaqlashib xuddi xush kelibsizlar degandek tabrik aytarmish. Muzdekkina shabboda yengil-yengil esib, yuzlarini yumshoq-yumshoq silab o'tarmish. Quyosh erkalab mayin-mayin nurlar socharmish.

— Juda maza-ku! — debdi Farrux quvonchini ichiga sig'dira olmay.

— Voy, lolalar ham ochilib yotibdi, — debdi gullarni yaxshi ko'radigan Soraxon.

— Men endi hech narsadan qo'rqmayman, — dermish Rasuljon. Aslida bu yerda yirtqich hayvonlar bo'lsa-ya, deb dag'-dag' qaltirayotgan ekanu, shunday bo'lsa-da men hech narsadan qo'rqmayman, deb yuboribdi.

— Qo'rqmanglar, agar bo'ri kelsa, mana bunday tepib yerga yiqitaman, — deb Humoyun sakrab o'ng oyog'i bilan havoni bir tepib qo'yibdi.

Xayriyat, o'zlarini yo'qotishmabdi. Dadil bo'lishibdi. Adirlardan-adirlarga o'tib, anvoyi gullardan terib chiroyli guldastalar yasashibdi. O'rmon ichidagi tor-tor so'qmoqlardan yurib qo'ziqorinlar terishibdi. Har qo'ziqorinlar emishki, bir xillari Rasuljonlarnikidagi xontaxtaday kelarmish. Dumaloq o'sganlari esa Farruxning boshicha kelarmish.

Nihoyat o't-o'lanlar bilan qoplangan bir go'zal tepalikka to'xtab, endi nima qildik, deya o'y surib ketishibdi. O'zlari ham behad charchashgan, ochqashgan ekan. Ochlik zo'r kelib, ukalari asta-sekin hiqillay boshlashgan ekan, Soraxon nima qilarini bilmay xuddi echki bolasiga o'xshab ma'rab yuboribdi. Qishloqdagi buvisinikiga borganda echki bolalariga taqlid qilib ulardan ham chiroyliroq ma'rashni o'rganib olgan ekan. Bu yerlarda yovvoyi echkilar ko'p ekan. O'shalardan biri Soraxon tomonga asta-sekin kela boshlabdi. Uning jajji bolalarini bo'ri yeb ketgan ekan. Soraxonning ovozi o'sha bolasinikiga juda-juda ham o'xshab ketgan ekan. Ona echki Soraxonga yaqin kelib oyog'iga suykalarmish, iliqqina tilini chiqazib tizzalarini yalab-yalab qo'yarmish. Bolalar avvaliga sal-pal qo'rqishibdi. Humoyun bo'ri bilan echkining farqiga bormas ekan, bu hoynahoy bo'ri bo'lsa kerak, deb o'ylab, boplab tepmoqchi ham bo'libdi. Soraxon echki sog'ishni bilarkan. Qishloqdagi buvisi o'rgatgan ekan. Bunday qarasa, echkining yelini sutga to'lib, xamir qoradigan tog'oradek shishib ketgan emish. Soraxon achinibdi, juda-juda achinibdi, bechoraginam, deb yunglaridan mayin-mayin silabdi-yu, silayotib sutini sog'ib tashlasam yelini ancha bo'shab, joni huzur qilarmikin, deb o'ylabdi. Ona echkini yana qayta-qayta silabdi. G'avakdek osilib turgan yeliniga qo'l uzatib ohista-ohista sog'a boshlabdi. Iliqqina sutdan bir-ikki marta hovuchlab ichib ham olibdi.

— Menga ham ichir! — debdi qorni ochib turgan Rasuljon.

— Menga ham ikki hovuch berasan, — xarxasha qilibdi Farrux.

— Mening qornim katta, mana ko'ringlar, uch hovuch ichaman, men hammangdan kattaman, — deb ataylab oyog'ining uchida turib bo'yini baland ko'rsatibdi Humoyun.

Soraxon ham aqlli, ham tadbirkor qizlardan ekan. Janjal chiqmasin deya uchala ukasini echki bolalariga o'xshatib emaklatib qo'yib, hovuchidagi iliqqina sutni navbati bilan ichira boshlabdi. Qiziq, xuddi buloqdan chiqayotgandek ona echkinging suti hech ado bo'lmas emish.

Kech kira boshlabdi. Tun borliqqa asta-sekin qora pardasini yoyibdi. O'rmon tomondan yirtqich hayvonlarning bir-biridan vahimali ovozlari eshitilarmish, och bo'riining cho'zib-cho'zib uvillagani, chiyabo'riining xuddi birovni masxara qilayotgandek ingichka chiyillashi, ayyor tulkinging chaqaloqdek ingalab yig'lashi, sherxonning o'rmonni boshiga ko'tarib atrofga dahshatu vahshat solib qattiq o'kirgani eshitilarmish. Qo'rqib ketishibdi, juda-juda qo'rqishibdi. Bir-birlarining pinjiga kirib, dag'-dag' qaltirasharmish. Rasuljonning iyagi-iyagiga tegmay, birdan tishlarini taqillatarmish. Har ehtimolga qarshi 20 tadan tosh terib kelib, oldilariga qo'yib olishibdi. Humoyun bo'ri kelsa shoshib qolmayin deb o'zini boshicha keladigan toshni qo'lida mahkam ushlab olgan emish. Og'ir sharoitda, hayoti xavf ostida qolganda odam bolasining aqli juda tez ham ishlab ketar ekan. Rasuljonning aqli ham shu paytda juda, judayam tez ishlab ketibdi.

— Olov yoqamiz! — deb sakrab o'rnidan turib ketibdi u. — Toqqa borganda ko'rganman, toshni-toshga ursa olov chiqadi, ur-ra, buni men topdim ur-ra-ra... men topdim.

— To'g'ri, — deb Soraxon ham mehmon ukasini ma'qullab, faqat, chaqmoqtosh topish kerak,

chaqmoqtoshdan tez olov chiqadi. Qora toshdan olov chiqmaydi... Qishloqqa borganda tosh terganmiz.

Qorong'i bo'lgani uchun oldilaridagidan qaysi biri chaqmoqtosh ekanligini bilisholmabdi. Axir bittasidan olov chiqib qolar deb, hamma toshlarni bir-biriga urishtiraverishibdi-urishtiraverishibdi. Bir mahal Humoyunning ko'ylagi pov etib yonayotganini ko'rib qolishibdi. Tosh urishtirishayotganda uzilib chiqqan uchqunni Humoyun ko'rmay qolgan ekan.

— Ur-ra-ra-ra... Olovni men yoqdim, — deb Humoyun o'rnidan turib ko'ylagini yecha boshlabdi.

— Tezroq yech, — deb qichqiribdi Soraxon.

Hammalari esli-hushli bolalar ekan. Olov o'chib qolmasligi uchun nimalar qilish kerakligini bilishar ekan. Ko'z yumib-ochguncha cho'p-xaslardan, qurib qolgan o'tlardan terib kelib olovni guldiratib yuborishibdi. Shunday guldiratishibdiki, olovning balandligi huv naridagi chinorlardan ham yuqoriroq bo'lib ketibdi.

— Ko'ylagim kuyib ketdi, deb xafa bo'lma, — debdi Soraxon Humoyun ukasining ko'nglini ko'tarib, — mana shu yonimizda turgan ona echkning junidan qirqib, senga chiroyli ko'ylak tikib beraman.

Kechasi bir-birlarining pinjilariga kirib uxlashibdi. Soraxon tez-tez uyg'onib olovga cho'p-xasdan tashlab qo'yarkan. Rasuljon bir-ikki uyg'onib «Opa, ertaga bog'chaga bormasam maylimi» deb so'rabdi. Farrux boshini xiyol ko'tarib, ko'zi yumuq emishu, qo'limdagi nonim qani, hozir yeb turuvdim-ku, deb so'rar emish. Humoyun, bo'ri kelsa uraman deya, katta toshni quchoqlaganicha tuni bilan hech uyg'onmabdi. Ertalab qulog'idan cho'zib, oyog'idan tortib zo'rg'a uyg'otishibdi.

Ertalab o'rinlaridan turishsa, voy-bo'y yirtqich hayvonlardan qo'rqib pana-panada pisib, berkinib uxlaydigan boshqa echkilar ham bolasini bo'ri yeb ketgan ona echkiga ergashib, gulxan atrofiga shunaqa ko'p to'planishibdiki, hisobi yo'q emish. Bir xil echkilar yangi tuqqan ekan, chiroyli-chiroyli uloqchalar dikon-dikon

qilib sakrashib yurishgan emish. Humoyun men yoqqan katta gulxanga isinishga kelishdimi, gulxan himoyasida yirtqichlardan jonlarini saqlash uchun kelishgandir yoki sutning yarmini sog'dirib tashlab sal yengilroq bo'lay deyishganmi, ishqilib, nega kelishdiykan deb rosa o'ylabdi-yu, lekin shuncha echkinging biryo'la yig'ilib kelganligiga hech tushunolmabdi. Farrux bitta echki bola bilan bosh urushtiraman deb ushlamoqchi bo'lgan ekan, ushlay olmabdi. Echkilarning erkagi — takalari shunaqa katta, shoxlari ham o'tkir, soqollari ham qurt sotadigan chol bobonikiga o'xshab shunaqa uzun ekanki, odam astoydil tikilsa qo'rqib ketar ekan. Rasul ana shu bahaybat takalardan bittasini minmoqchi bo'lgan ekan, yaqiniga ham yo'latmabdi. «Ma-a», — deb yuborgan ekan, Rasul qochib borib opasining orqasiga berkinib olibdi. Soraxon ko'p aqlli, ham ziyokor qiz ekan. Oyijonisi bekorga asal qizim, deb erkalamagan ekan. Ukalari sut ichib qorni og'riyapti, saqich chaynagim kelyapti, qurt sotadigan chol bobo qayerda qoldi, yerda yotmayman, shamollab qolaman deb yig'lashganida, hammalarini aldab yupatarkan. Xuddi bog'cha opalariga o'xshab, boshlaridan silab-silab, peshonalaridan o'pib-o'pib yupatar ekan. Echki sog'arkan, kechasi yoqishga o'tin tayyorlar ekan. O'tgan yil qishloqqa borganida loydan kosa yasab olovda pishiradigan kulol bobonikiga o'rtog'i bilan mehmonga kirib, kosa qanday yasalishini, qanday pishirilishini ko'rgan ekan. Hatto o'sha bobosi Soraxon yasagan kosani olovda pishirib ham bergan ekan. Men ham kosa yasayman. Tosh ustiga qo'yib pishiraman, deb o'ylabdi-yu, darhol ukalarini yordamga chaqirib, ishga kirishib ketibdi. Yetti kun deganda 14 ta kosa, 11 ta piyola, sal qiyshiqroq bo'lsada 5 ta lagan tayyor bo'libdi. Humoyun sevinganidan kosani osmonga otib o'ynayman, deb sindirib ham qo'yibdi. Odamning hayoti xavf ostida qolganda u juda-juda aqlli bo'lib ketadi, deganlari rost ekan. Hammalarining aqliga aql qo'shilaveribdi-qo'shilaveribdi. Rasul bilan Farrux echkilarning bolasiga

o'xshab, mayin-mayin erkalanib ma'rashni o'rganib, sog'in echkilardan to'rttasini qo'lga o'rgatib olishibdi. Sog'ishni ham o'rganishibdi. Rasul sog'ayotganda Humoyun echkinging bo'ynidan quchoqlab boshini silab-silab turarkan. Ko'pincha echki bolaga o'xshab emaklab kelib chalqancha yotarkanda, echkinging yumshoqqina emchagini og'ziga solib lo'qillatib so'rib olar ekan. Bir marta bilmasdan tishlab olgan ekan, ona echki uni boshiga bir tepibdi. O'shandan buyon emishni bilmas ekansan deb, yoniga qo'ymayotgan ekan.

Endi echki sutini pishirib ichishni o'rganishibdi. Tovoqqa o'xshab ketadigan sariq toshlarda qatiq uvitishar ekan. Yovvoyi o'tlardan tag'in zaharlanib qolmaylik, deya oz-oz yeb ko'rishibdi. Qorinlari og'rimagan ekan, endi ko'p yeya boshlashibdi. Anormi, nokmi, olmami, nomini bilishmas ekan, baribir to'yib-to'yib yeyishar ekan. Bu yerlar asli yovvoyi echkilarning makoni ekan. To'p-to'p bo'lib yashashar ekan. Bir to'da ikkinchi to'daga qo'shilmas ekan. Rasuljon bitta yunglari mayin bo'lgan, kattaligi fermada boqiladigan bahaybat takani dori-darmon berib tuzatib asta-sekin ustiga minib yaylovlarni aylanadigan bo'libdi.

Avvaliga dadalarimiz kelib olib ketishadi, deb yo'l poylashibdi, tepalikka chiqib goh osmonga, goh o'rmon tomonga rosa tikilishibdi, yig'lab-yig'lab ham olishibdi. Bora-bora o'rganib ketishibdi. Soraxon qo'lbola xumdonida echkilarning sutidan qaymoq, sariyog'lar yig'ar ekan. Echkilarning junidan kesib, ostilariga qalin-qalin ko'rpalar, ustilariga yumshoq-yumshoq yoping'ichlar tayyorlashar ekan. Yovvoyi mevalardan mo'l-ko'l quritib qishga tayyorgarlik ko'rishar ekan. Ba'zan haligidek otanalarini, o'rtoqlarini sog'inib yig'lay-yig'lay deb turganlarida to'satdan, qadrdon samolyotlarning tumshug'idan «Qo'rqmasang, o'zingni yo'qotmasang, murodu maqsadingga yetasan, dunyo botirlarniki, dunyo mardlarniki» degan tanish o'zbekcha ovoz eshitilib qolar ekan. Shunda Farrux hiqillashdan to'xtab:

— Men botirman, to‘g‘rimi, opa, — deb so‘rarkan Soraxondan.

— To‘g‘ri, hammamiz botirmiz, — gapga qo‘shilarkan Humoyun.

— Biz bo‘rilardan ham qo‘rqmaymiz, qo‘rqmaymiz, deyishib hammalari o‘yinga tushib ketisharkan. Rasuljon barmoqlarini qarsillatib o‘ynarkan. Humoyun oldinga egilib-egilib salom berib o‘ynarkan, Farrux ikki qo‘lini biqiniga qo‘yib sakrab-sakrab o‘ynarkan. Bir marta oldinga, bir marta orqaga sakrab-sakrab o‘ynarkan.

Shundan keyin kunlar ketidan kunlar o‘taveribdi-o‘taveribdi. Vaqt hisobini, asosan, Rasuljonning qorni ochgan va ochmaganligidan o‘lchasharkan. Uch marta och qolsa, bir kuni o‘tgan bo‘larkan. Hisob 10 mingga yetganda, u yog‘iga adashib ketishibdi, nega desangiz 10 mingdan u yog‘ini sanashni hech birlari bilmas ekanlar. Lekin, baribir, bekor o‘tirishmas ekan. Humoyun echkilarning semizrog‘idan tanlab so‘yib, go‘shini nimalashni o‘rganibdi. Yaxshigina qassob bo‘lib qolibdi. Rasuljon qizigan toshning ustiga go‘shni yopib pishirish mashqini olibdi. Farrux daraxtning novdasidan six yasab, kabob pishirishni o‘rganibdi. Soraxon bo‘lsa, eh-he, 20 tacha hunar o‘rganibdi. Echkining terisidan tikkan kavushni ko‘rsangiz og‘zingiz ochilib qoladi. Lekin eng zo‘r bir ishni Humoyun bajaribdi. O‘rmon chekkasida ona sherning uyasi bor emish. Humoyun ko‘pincha emaklab borib, daraxtning panasida berkinib turib, sherni kuzatgani-kuzatgan ekan. Nega bunday qilayotganini bilmas ekanu, baribir kuzatgani-kuzatgan ekan. Kunlardan bir kun ona sherni katta, zaharli ilon chaqib olibdi-yu, o‘n ikki kunlik bolasi yetimcha bo‘lib qolibdi. Humoyun ana shu yetimcha sherni jun qopga o‘rab olib kelib echki sutidan oz-oz berib boqib, asta-sekin o‘ziga o‘rgatib olibdi. Avvallari ukasi Farrux bilan sherning bo‘yniga jun arqon bog‘lab galma-galdan yetaklab yurishar ekan. Keyinchalik minadigan ham bo‘lishibdi.

— Sherning bolasini minganimni adajonim bir

ko'rsaydi! — deb orzu qilar ekan Humoyun.

— Agar olib ketsak, men uni bog'chamga minib borar edim, — derkan Farrux.

— Bizning ko'chada hech kim sherdan qo'rqmaydi, — derkan Rasuljon.

— Eh, gapni cho'zmasalaring-chi, sho'rva sovib qolayapti, — urishib berarkan Soraxon.

Keyin kattakon toshqozonni o'rtaga qo'yib toshqoshiq bilan qaynoq-qaynoq sho'rvani po'rillatib ichishar ekan. Hammalariga ish teng taqsimlangan ekan. Soraxon 14 ta echkini sog'arkan. Rasuljon sut pishirib, qatiq qilarkan, qaymog'ini qaynatib sariyog' tayyorlar ekan. Tayyor bo'lgan sariyog'larni Soraxon yasagan xumlarga qo'yib og'zini berkitar ekan. Farrux toshqozon ortiga tunu kun olov yoqib berarkan. Unga «olovkor» deb nom ham qo'yishgan ekan. Humoyun yalpoq toshning ustiga o'tirib olib, suzmalardan hech charchamasdan qurt yasar ekan. Qurtlar soni 10 mingga yetganda, 10 mingdan u yog'iga sanashni bilmagani uchun, qolganlarini sanamasdan qopga solaveribdi. Goho boshini ko'tarib:

— U yoqqa borganimda saqichga almashtiraman, — deb qo'yarkan.

— Men sariyog'imdan sotib, tarillatib otadigan avtomat olaman, — derkan Rasuljon.

Farrux bo'lsa nima deyishini bilmay:

— Men adajonimni achomlab uxlayman, — deya bir xo'rsinib olar ekan.

Turmushlari shu yo'sin kechaveribdi-kechaveribdi. Bir kun tashqarida havo juda sovuq ekan, bir-birlarining pinjiga kirib uxlashibdi, ustimiz ochilib qolsa, muzlab qolmaylik, deb shunday qilishibdi. Qarangki, hammalari bir xil tush ko'rib, hammalari bir ovozdand:

— Oyijon! — deya uyg'onib ketishibdi. Keyin uyqulari qochib rosa gapga tushib ketishibdi. Onalarini, adajonlarini, muzqaymoq sotadigan semiz xotinni qayta-qayta eslashibdi. Farrux ozgina yig'lab ham olibdi. Yig'labdi-yu, lekin ko'ziga yosh kelmabdi.

— Ertaga ketaman, — debdi hiqillab, — tramvay bo'lmasa piyoda ham ketaveraman.

Hammalari kulib yuborishibdi, nega desangiz bu yerlarda, ya'ni osmondagi mamlakatda tramvay bo'lmasligini Farruxning o'zi ham yaxshi bilarkan. Aytgan gapi g'alati bo'lgani uchun akaloriga qo'shilib o'zi kula-veribdi. Hammalari charchab qolguncha kulishibdi.

Tong otibdi, kun chiqibdi, qaymog'u sariyog'lar bilan nonushta qilishibdi. Keyin hammalari har kungidek o'z ishlariga mashg'ul bo'lishibdi. Rasuljon dori-darmon berib oyoqqa turg'azib olgan novvosdek takasini minib uzoq yaylovdagi echkilardan xabar olgani jo'nabdi. Soraxon o'zi yaxshi ko'rgan yovvoyi gullarning urug'idan yig'ishga majbur bo'libdi. Farrux o'zlarini olib kelgan samolyotning oldiga echki bolalari bilan kalla urishtirish o'ynayotgan ekan. Samolyotning qirg'iylikiga o'xshash qayrilmama tumshug'idan «qo'rqmading, o'zingni yo'qotmading, endi murodingga yetasan, tayyorlan, yurtingga qaytasan» degan o'zbekcha yoqimli ovoz eshitila boshlabdi. Farrux shoshganidan dovdirab qolibdi. Soraxon opasining oldiga yugurib borib, nima deyishni bilmay echki bolaga o'xshab nuqul sakrarmish. Bir nafasda hammalari yig'ilib kelishibdi. Yoqimli ovoz takror va takror eshitalarmish. Oh-oh o'sha paytlardagi ularning quvonchi-sevinchleri! Har birining yuzida bamisoli chiroyli gul ochilgandek bo'libdi. Sevinchlariga sayroqi qushlar sayrashibdi. Yaylovdagi maysalar chayqalib tabrik aytgandek bo'libdi. Lekin bolalarning o'zlari goho-goho ikkilanib qolishayotgan emish. Ketaylik deyishsa, bu yerda o'zlari kashf qilgan, o'zlari egasi bo'lgan ajoyibotlardan ko'zlari qiymas emish, qolaylik deyishsa, ota-onalarini, muzqaymoq sotadigan baqaloq xolani juda-juda sog'inishgan emish. Qiziq, shu paytda yana bir mo'jiza yuz beribdi. Samolyotchalar astasekin kengayib, kattalashib borayotganmish, xuddi kimdir puflab shishirayotganga o'xsharmish.

— Ketamiz, qadrdon uyimizga ketamiz! — baravariga qichqirib yuborishibdi. Nega desangiz shu paytda

ko'zlariga bu yerdagi barcha mo'jizalardan, barcha ajoyibotlardan uylari chiroyli bo'lib ketibdi.

Ko'p narsa yig'ib qo'yishgan ekan. 21 ming xumda saryog', 14 xumda qaymoq, 31 ming donaga yaqin yog'li qurt, 3 qop quritilgan yovvoyi o'tlar, 1 qop anvoyi gullarning urug'i, echki junidan to'qilgan ko'rpa-choyshablar, chaqmoq toshlar-u sut berib ularni ochlikdan qutqarib qolgan ona echki-yu, Rasuljon minib yurgan bahaybat taka, o'rgatilgan sher bolasi... Hamma-hammasini samolyotga yuklashaverishibdi-yuklashaverishibdi. Bir kechayu, bir kunduz yuklashibdi. Oxiri tarillashdan hech to'xtamay uchishga shay turgan samolyotga chiqishib:

- Xayr, qadrdon echkilarimiz!
- Xayr, gullarga to'lgan yaylovlar!
- Xayr, ey toshlardan yasalgan uylarimiz!
- Xayr, ey o'rmondagi daraxtlar! — deyishib, goh yig'lashib, goh kulishib uchib ketishibdi.

Samolyot tarillab, orqasidan ko'm-ko'k tutun chiqarib parvoz qilibdi. Keyin xuddi vertolyotga o'xshab goh tepaga, goh o'ngga, goh chapga uchaveribdi. Samolyotning qirg'iyinikiga o'xshash qayrilma tumshug'idan «qo'rqmading, o'zingni yo'qotmading, dunyo mardlarniki, mana murodingga yetding» degan so'zlar tinmay eshitalaveribdi-eshitalaveribdi.

Osmon vaqti bilan necha oyu necha yil uchganlarini eslay olmabdilarku, lekin Rasuljonning parvoz mahalida 11 marta qorni ochganligini hisobga olishib, shundan parvozda qancha vaqt bo'lganlarini taxmin qilishibdi. Samolyot 12 qavatli uylarning o'rtasiga qurilgan bolalar o'ynaydigan maydonchadan ko'tarilgan ekan. Yana xuddi shu yerga yumshoqqina qo'nibdi. Soraxon, Humoyun, Rasuljon, birin-ketin sakrab pastga tushishibdi. Rulni boshqarayotgan Farrux hammadan keyin tushibdi. Qiziq, maydondagi odamlar ular osmonga parvoz qilgan mahalda qanday bahslashayotgan bo'lsa, yana o'shanday bahslashayotgan emish.

— Uchar likopchalar o'g'irlab ketdi ularni.

— Yo'q, bilmaysan. Samolyot to'satdan uchib ketdiki, demak sehrli ekan u.

— Bo'lmagan gap, samolyotning ichida yashirincha motor bo'lgan...

Xullas, mana shunaqa pastu baland gaplar, tortishuvlar hech to'xtamasmish.

Keyin to'satdan hammalari jim bo'lishib bolalarning osmon sayohatidan sog'-omon qaytganlariga hayrat ichida tikilib jim bo'lib qolishibdi.

Nega jim bo'lib qolishdi ekan, sababiga hech kim tushunmas emish.

QUVG'INDAGI HAYVONLAR

Qadim-qadim zamonlardami, o'zimiz yashab turgan shu kunlardami, baland-baland tog'lar ortidami, qalin-qalin o'rmonlar ichidami, olis-olis qishloqlardami qiziq bir voqea bo'lib o'tgan ekan.

Katta ko'chada oriqligidan 12 ta qovurg'asi shundoqqina ko'rinib turgan, quvvati yo'qligidan dumini silkitib pashshasini qo'rishga ham holi kelmaydigan, og'ir boshini solintirgancha, darmonsiz oyoqlarini sudrab bosib, bir ho'kiz borar ekan. U «E shafqatsiz boy. Meni o'ttiz yil ishlatding, qo'sh haydadim, arava tortdim, bug'doy yanchdim. Endi qariganimda so'yay desam go'shing yo'q, o't yeyishga tishing yo'q, aravaga hushing yo'q, deb ko'chaga haydading-a, qashqirlarga yem qilmoqchi bo'lding-a», deb hasrat qilib borayotgan ekan. Ho' narida, pastlik joyda bir qari ot to'rt oyog'ini barobar uzatib, boshini maysa ustiga qo'ygancha cho'zilib yotgan emish.

— Ha, Otvoy, nega yotibsan, — deb ko'ngil so'rabdi Ho'kizvoy.

— E, Ho'kizvoy, aslo so'rama, — deb hasrat qilibdi Otvoy, — bir boyning uyida o'ttiz yil xizmat qildim, uloq chopdim, arava tortdim, bolalariga ermagu o'yinchoq bo'ldim. Mana endi qarib, o'rnimdan turolmay qolganimda «So'yay desam go'shting yo'q, yem yeyishga tishing yo'q, yuk tashishga hushing yo'q», deb ko'chaga haydab, meni bo'rilarga yem qilmoqchi bo'ldi.

— Xafa bo'lma, ikkovimiz bir bo'lsak bo'rilarga yem bo'lmaymiz. Yur, yaylovlarga boramiz, o'rmonlarga boramiz, barra o'tlardan yeb, zilol suvlardan ichib maza qilib yashaymiz, — debdi Ho'kizvoy.

Ot bir amallab o'rnidan turibdi.

Yo'lga tushibdilar.

Oldinda Ho'kizvoy, orqada Otvoy borayotganmish.

To'satdan quloqlariga bemor eshakning «la-ia» deb ojizgina hangragani eshitilib qolibdi. To'xtab bunday

qarashsa o'sgan o't-o'lanlar orasida bir eshak behol yotgan emish.

— Ha, Eshakvoy, nega yig'layapsan, — deb ko'ngil so'rabdi Ho'kizvoy.

— Qorninga emas, qadrimga yig'layapman, — deb yig'labdi Eshakvoy. — Bir boyning uyida rosa o'ttiz yil xizmat qildim, tegirmonga yuk tashidim, yelkamda xurjun, bozorlarga yuk tashidim, nabiralar galma-gal minib yelkamni yag'ir qilishdi. Oxiri qarib qolganimda ko'chaga haydashdi.

— Yig'lama, — debdi Ho'kizvoy, — dashtlarga, o'rmonlarga ketamiz. O'sha yoqlarda sen ajriqlardan yeb, biz barra o'tlardan yeb mazza qilib yashaymiz.

Ho'kiz eshakning qulog'idan, ot dumidan tortib bir amallab turg'azishibdi. Yo'lga tushibdilar.

Oldinda Ho'kizvoy, ortida Otvoy, uning ortida Eshakvoy borayotganmish.

To'satdan quloqlariga «vov-vov, vov-vov» degan och qolgan itning ovozigga o'xshash bir ovoz eshitilib qopti. Bunday qarashsa, ho' naridagi katta toshning orqasida qari bir it yotgan emish. Junlari to'kilgan, quloqlarini yara bosgan, o'zi ham o'lay-o'lay deb turgan emish.

— Ha, Itvoy, nima bo'ldi, — deb so'rabdi Ho'kizvoy.

— Men o'layapman, — debdi Itvoy.

— Nima bo'layotganini bizga aytgin, — debdi Ho'kizvoy.

— Bir boyning uyida rosa o'ttiz yil xizmat qildim, — deb gap boshlabdi Itvoy. — Qo'rg'oniga bo'rilarni yo'latmadim, ovga chiqsa, quyon ushlab berdim, urishtirishga olib chiqsa, manaman degan arslonlarni tagimga bosdim. Mana endi qarib qoldim, tishim suyakka o'tmaydi, ko'zim xira, sharpalarni sezmayman, qorovullikka yaramayman. Xo'jayinim «bor, noningni topib ye, tekinxo'rni yomon ko'raman», deb haydadi, kaltak bilan urib haydadi. Iltimos, o'lsam ustimga tuproq tortib qo'yinglar.

Bu gaplarni eshitib Ho'kizvoyu Otvoy bilan Eshakvoylarning bag'ri ezilibdi, achinib yig'lamoqdan beri

bo'lishibdi. «Biz bilan ketasan. O'rmonlarga borib har xil parrandalardan tutib yeb, mazza qilib yashaysan», deya ko'tarib Eshakvoyning yelkasiga mindirmoqchi bo'lishgan ekan, Itvoy ko'nmay, «yo'q, hali uncha-muncha kuchim bor, o'zim yuraman», debdi.

Yo'lga tushibdilar.

Oldinda Ho'kizvoy, ketidan Otvoy, ketidan Eshakvoy, ketidan Itvoy borayotganmish.

Bir mahal orqalariga bunday qarashsa bir baroq mushuk oqsoqlanganicha halloslab kelayotgan emish. Mana shu mushuk Itvoy bilan rosa o'ttiz yil urishib, talashib yashagan ekan. Shunday bo'lsa ham Itvoy uni ko'rishi bilan sevinib ketibdi.

— Meni ham haydashdi, — debdi Mushukvoy yig'lab, — sichqon tutolmasang, kalamushdan qo'rqsang, kun bo'yi pishillab uxlaybersang, tur yo'qol», deb haydashdi.

Mushukvoyning ham ko'nglini ko'tarib saflariga qo'shib olishibdi.

Oldinda Ho'kizvoy, ketida Otvoy, ketida Eshakvoy, ketida Itvoy, eng orqada oqsoqlanib Mushukvoy borayotganmish.

Ko'p yuribdilar, jazirama cho'llardan o'tibdilar, sero't yaylovlardan o'tibdilar, suvi chuchuk ko'llar yonida haftalab dam olibdilar. Etlariga et qo'shib, kuchlariga kuch qo'shib, xuddi boquvda yotgandek semirib ketibdilar.

Shunaqangi ahil, bir-birlariga shunaqangi mehribon bo'p qoptilarki, it bilan mushuk uxlaganda ot uzun dumi bilan ularning pashshasini qo'rib turarkan. Eshak kasal bo'lsa ot dorivor giyohlardan chaynab berarkan, ho'kiz xuddi mehribon otadek barchasining boshini silarkan.

Cho'ponlar tashlab ketgan bir kulbani o'zlariga makon qilib olishibdi.

Bir kuni to'satdan, ha, ha, to'satdan dovul turib, sharillatib yomg'ir yog'a boshlabdi. Bu kulbani oldinroq bir bo'ri, bir tulki, ikki shoqol in qilib olishgan ekan, yomg'irdan qochib o'zlarini shu inga urishibdi. Xayriyat,

oqsoq mushuk qorovulda turgan ekan, miyovlab hamxonalarini uyg'otibdi.

Dahshatli olishuv boshlanib ketibdi. It tulki bilan olishayotgan emish, ot orqa oyoqlari bilan chiyabo'rilarni tepayotganmish.

Hammadan ham ho'kizga og'ir bo'пти, kirgan zahotiyoy och bo'rini devorga qisib olgan ekan. Bo'ri «qisuvdan tezroq qutilib, ho'kizni yiqitsam, go'shti och qolgan bolalarimga bir hafta ovqat bo'lardi», deb intilarkan. Ho'kiz, «men uni siquvdan chiqarsam, mening himoyamda bo'lgan hayvonlarning hammasini bo'g'izlab o'ldiradi. Ularni men boshlab kelganman, men himoya qilishim kerak», deb bo'rini devorga battarroq qisarmish.

Olishuv naq ertalabgacha davom etibdi. Ho'kizvoy, Otvoy, Eshakvoy, Itvoy, Mushukvoylar ahil, inoqliklari uchun yovuzlar ustidan g'alaba qozonishibdi. Sero't yaylovlar bag'rida bir umr rohat-farog'atda yashashibdi.

OSMONDAN MUZQAYMOQ YOQQAN KUN

Qadim-qadim zamondami, o'zimiz yashab turgan yorug' kunlardami, baland-baland qorli tog'lar ortidami, qalin-qalin o'rmonlar ichidami, sero't yaylovlardami, dashtu biyobonlardami, olis-olis qishloqlardami, ko'z ko'rmagan, quloq eshitmagan qiziq-qiziq voqealar bo'lib turarkan.

Ana shunday voqealardan biri yaqinda Yangi Tagob qishlog'ida bo'libdi. Bo'lganda ham juda qiziq bo'libdi. Hafizaxon degan qiz yoniga ukasini olib piyoz o'tayotgan ekan. Fermer onalari ham sigirini sog'ish, ham tushlikka ovqat tayyorlash uchun uylariga ketgan ekan, kun issiq ekan, juda-juda issiq ekan. Shunaqangi issiq ekanki, Hafizaxon o'zini xuddi qizdirilgan tandirning ichida o'tirgandek his qilayotgan ekan. Peshonasidan, yuzlaridan ter sharillab quyilayotgan ekan. Piyoz o'tayotgan fermerlar o'zlarini salqinga urishibdi. Hafizaxon juda rahmdil qiz ekan, yonginasida piyoz o'tayotgan ukasiga achinib, uniyam salqinga chiqarib yuboribdi. O'zim qatorimni chiqarib, keyin dam olaman, debdi. Piyoz siyrak chiqib, qalin o't bosgan ekan. O'tlarni olib tashlamasa, piyoz tub ololmas ekan, piyoz tub ololmasa mayda bo'p qolarkan, mayda piyoz bozorda yaxshi pul bo'lmas ekan, yaxshi pul bo'lmasa, ro'zg'orlari barakasiz bo'p qolarkan.

Oyijonisi, «ona qizim, ukalaring hali yosh, sendan boshqa yordamchim yo'q, yaxshi mehnat qilsak, piyozimiz yaxshi pul bo'lsa, seni shaharga olib borib, «Shakar septi» gulli ko'ylak olib beraman, salqin xiyobonlarda ukalaring bilan o'tirib, to'yunimizcha har xil muzqaymoqlardan yeymiz», der ekan.

Kun issiq ekan, haddan tashqari issiq ekan. Badani qizigan sari Hafizaxon «Oyijonim kelguncha, shu qatorni albatta egat boshiga chiqaraman», deb o'ylab yana ham qattiqroq ishlarkan. Xayolidan nuqul xiyobonda o'tirib muzqaymoq yeydigan kunlari nari ketmasmish, yeya

boshlarmish, yegan sari badani muzlab, butun borlig'iga rohat kelarmish, voy narigi paykalda piyoz o'tayotgan o'rtoqlarimga ham bersam bo'larkan, deb o'ylarmish. Bir mahal samodan oppoq tuman paydo bo'lgandek bo'libdi. Kengayib, quyuqlashib Hafizaxon tomonga bostirib kela boshlabdi. Tuman ham muzdekkina emish, jon rohat qilarmish. Tuman orasidan novcha bir kampir xola chiqib kelayotganmish. Kiyim-boshlari ham, sochlari ham oppoq. Xuddi nurdan yaralgandek...

— Horma, qizim! — debdi kampir xola.

Hafizaxon javob qaytara olmabdi, dovdirab qolibdi.

— Qo'rqma, qizim, — debdi kampir xola.

Hafizaxon qo'rqmas qizlardan ekan, asta-sekin o'zini o'nglab ola boshlabdi. Qiziq, kampir xola bir qarasa, o'zining olamdan o'tgan buvijoniga o'xshab ketarmish, yana bir qarasa, qo'shnilari Niyoz ammaga juda-juda o'xshab ketarmish. Kampir xola yaqin kelib Hafizaxonning qizib turgan boshidan, ter quyilib kelayotgan peshonasidan yumshoq-yumshoq silay boshlabdi:

— Shirin qizim, shakar qizim, muzqaymoq yeging kelyaptimi? — deb so'rabdi.

Yo tavba, ovozi ham olamdan o'tgan buvijonining ovozigga juda-juda o'xshab ketarmish.

— Ha, yegim kelayapti, — deb javob qaytaribdi Hafizaxon.

— Rost gapirganing uchun sendan xursand bo'ldim, — debdi nuroniy xola.

— Chindan ham yegim kelayotuvdi-da, — debdi Hafizaxon.

— Bir chelak muzqaymoq bersam hammasini yeb olarmiding? — yana so'rabdi nuroniy xola.

— Yarmini ukalarimga, yarmini u narigi paykalda piyoz o'tayotgan o'rtoqlarimga berardim, — debdi Hafizaxon.

— O'rtoqlaring ko'pmi?

— Juda ko'p.

— Ikki chelak muzqaymoq bersam-chi?

— Qishlog'imizdagi hamma qizlarga ulashardim.

— Qizginam. O‘zing saxiy, niyating yaxshi, maqsading ulug‘ ekan. Yaxshi niyatlarni Alloh qo‘llab-quvvatlaydi. Sen ham niyatingga yetasan.

Hafizaxon, endi o‘zini butunlay tutib olibdi. Nuroniy xola nimani o‘rgatsa, o‘shani takrorlay beribdi. Nuroniy xola goh o‘ng qo‘li bilan, goh chap qo‘li bilan g‘alati-g‘alati ishoralar qilarmish. Osmondan ketma-ket sirli aravacha tushib kela boshlabdi. Aravachaga sirli qutichalar yuklanganmish.

Nuroniy xola yana qo‘llari bilan sirli harakatlar qila boshlabdi. «Bu harakatlarni sen ham takrorla» debdi Hafizaxonga. Hafizaxon takrorlabdi.

— Harakatlarni yodingda olib qoldingmi? — deb so‘rabdi nuroniy xola.

— Yodimda olib qoldim, — debdi Hafizaxon.

— Hushyor qiz ekansan, — deb maqtabdi nuroniy xola.

— Xolajon, siz sehr garmisiz? — deb qo‘rqa-pisa so‘rabdi Hafizaxon.

— Men yaxshi qizlarning orzusiman! — debdi nuroniy xola. — Qani men o‘rgatgan harakatlarni takrorla-chi.

Hafizaxon nuroniy xola o‘rgatgan harakatlarni takrorlabdi. Avval osmondan uch g‘ildirakli aravacha tushibdi. Aravacha ichidan ikki quti muzqaymoq chiqibdi. To‘satdan nuroniy xola g‘oyib bo‘lib qolibdi. Hafizaxon qutichalardagi muzqaymoqlardan birini yeb ko‘rgan ekan, yo tavba, rostmana muzqaymoqdan hech qolishmasmish. Demak, tush ko‘rayotganim yo‘q ekan, hammasi o‘ngimda bo‘layotgan ekanda, deb o‘ylabdi Hafizaxon. Muzqaymoqdan yana bitta yeb ko‘ribdi, voy, bunisi oldingisidan ham mazaliroq emish. Aravachani uchirib, daraxtlar ostida uxlab yotgan ukalarining oldiga olib boribdi. Bir chelak muzqaymoq chiqarib, ukalariga bittadan ulashibdi. Ular muzqaymoqni yeb bo‘lishib, «yana, yana» deb so‘rarmish. Hafizaxon, demak tushim emas, o‘ngim ekan, deb o‘zida yo‘q sevinib, g‘ildirakli aravachasini uchirib, narigi paykallarda sabzi, piyoz o‘tayotgan o‘rtoqlarining oldiga jo‘nabdi. O‘rtoqlari isib

ketgani uchun ishni to'xtatib, katta tollarning soyasida salqinlashib, bir-birining qoshiga o'smalar qo'yishib, bir-birining biqinidan chimdalashib, qiqirlashib, kulishib dam olishayotgan ekan, Hafizaxonga ko'zlari tushishi bilan:

— Voy, o'rtoqjon, qayoqdan paydo bo'lding? — deb chuvillashibdi.

— Osmondan tushdim, — debdi Hafizaxon. — Sizlarga muzqaymoq olib keldim.

Qizlar:

— Hammasi bizlargami? — deyishibdi-yu, o'sma siqib o'tirgan piyolalarini har tomonga otishib, chelakdagi muzqaymoqlarga yopishibdi. Chelak ham sehrli ekanmi, yeyisharmish, tagi ko'rinasmish, yeyisharmish, tagi hech tugasmish. Tinmay saxiy, saxovatli dugonalarini maqtasharmish. Hatto bittasi: «Hafizaxon, xudo xohlasa, to'yingda tong otguncha childirma chalib, hammani o'ynataman», deb muzqaymoq yuqi lablari bilan betlaridan cho'lpillatib o'pib-o'pib olibdi.

O'sha kuni Hafizaxon qishloqning dasht qismidagi barcha bolalar, qizlarni muzqaymoqqa rosa to'ydiribdi. O'sha kundan boshlab uch g'ildirakli sehrli aravacha, osmondan tinmay yog'ilib turgan muzqaymoqlar haqidagi ovozalari, mish-mishlar qishloqdan-qishloqqa o'tib, ko'cha beribdi. Har xil taxminlar ham ko'paya beribdi, nima deysan Hafizaxonning onasi osmonda yashirincha muzqaymoq sexi ochibdi, nima deysan, osmondagi farishtalar Hafizaxonning uyiga chelak-chelak muzqaymoq tashlab ketayotganmish, nima deysan, uchar likopcha odamlari kelib, qishloq bolalarini o'zlariga o'rgatib olish uchun sehrli muzqaymoqlar ulashayotganmish. Xullas, mana shunaqa gaplar ko'paygandan ko'payaveribdi. Tuman ichki ishlar bo'limida g'oyat hushyor, g'oyat ziyrak, g'oyat tadbirkor amakilar ishlar ekan. Ular tezlik bilan ishga kirishib, muzqaymoqlardan namunalar olib, analiz qildirib boshlashibdi. Hech kamchilik topisholmabdi. Shahardagi sexlarda tayyorlanadigan muzqaymoqlarga qaraganda

qaymog'i ham, shakari ham mo'lroq emish. Hatto, boshliq o'sha muzqaymoqlardan bittasini yeb ham ko'ribdi. Yo'q, kamchilik topolmabdi. Lekin Hafizaxonni so'roq qilib ko'ribdi:

— sexim yo'q, — deb javob qaytaribdi Hafizaxon.

— Muzqaymoqlarni qayerda tayyorlaysan? — so'rabdi amaki.

— Osmonda tayyorlanadi, — debdi Hafizaxon.

— Yolg'on gapirma, osmonda bulutdan boshqa hech narsa bo'lmaydi.

— Bor, — debdi Hafizaxon. — O'sha yerda menga o'xshagan qizlarning yaxshi niyatlari, pokiza orzulari, bitmagan orzulari bo'ladi.

Shu gaplarni aytib Hafizaxon qo'llari bilan nuroniy xola o'rgatgan g'alati-g'alati harakatlarni takrorlagan ekan, osmondan shokoladli, mevali, sutli muzqaymoqlar shunaqangi yog'ilibdiki, kuzatib turgan odamlar hang-mang bo'lib qolishibdi. Militsioner amaki insofli, ham adolatli ekan. Hafizaxonning harakatida jinoyat belgisi yo'q, yaxshisi bu ishni «Koinot» ilmiy tekshirish instituti o'rgansin, degan qarorga kelibdi. Hafizaxon hadya qilgan bir chelak muzqaymoqni olib, «ha, mayli, nabiralarimga berarman» deb iliqqina xayrlashib ketibdi.

Odamlarning aytishicha, osmondan muzqaymoq yog'ilishi haligacha to'xtagani yo'q emish. Muzqaymoq qancha ko'p yog'ilsa, dashtda ishlayotgan o'g'il-qizlar shunchalik xursand bo'larmish.

OTA TARBIYASI HAQIDA

Birinchi rivoyat

Oilada o'g'il ulg'aya boshlabdi, o'n to'rtga kiribdi, o'n beshga kiribdi, ha ana o'n oltiga ham kiribdi. Lekin o'yindan bosh ko'tarmas emish, uy ishlariga qarashmas emish. Ona ish buyursa, «o'zing qilaver» dermish, ota ish buyursa, «vaqtim yo'q» dermish. Yana tag'in taomning eng lazzatlisini so'rarmish, kiyimning eng tozasini kiyarmish.

Ota-onaning boshi qotib qopti, «nima qilsak, o'g'limizni mehnatga o'rgatamizu, nima qilsak halol yeyishni o'rgatamiz» deb o'ylashibdi. O'g'illarini mashhur bir kosibga berishkan ekan, kosibning qo'lida rosa bir oy ishlagan bo'ptiyu, ammo qo'lini ishga urmabdi, biror narsa o'rganay ham demabdi. Kosib otasining qardoni ekan, uyiga quruq bormasin deb qo'lga anchagina pul beribdi. Bola uyiga kelib, «ota, mana ishlab keldim» deb pulni otasiga bergan ekan, hamma gapdan xabardor ota pulni olib olovga tashlabdi. Pul yonayotgan emishu, bola jimgina tomosha qilib turgan emish.

Ota endi o'g'lini qattiqqo'lroq oshnasining qo'lga topshiribdi. Bir oydan so'ng o'g'il pul olib qaytibdi. Hamma gapdan xabardor bo'lgan ota pulni olib olovga tashlabdi. Pul o'choqda yona boshlabdi. O'g'il pulning yonishini tomosha qilib turganmish.

Ota darg'azab bo'pti. O'g'lini qo'lidan yetaklab yana ham qattiqqo'lroq, yana ham talabchanroq bir oshnasiga olib borib, «suyagi meniki, eti sizniki» deпти. O'sha oshnasi chindan ham qattiqqo'l, bir so'zli inson ekan, bolani asta-sekin ishga o'rgatibdi. Loy qilishni o'rgatibdi, g'isht quyishni o'rgatibdi, ustaga g'isht uzatishni ham o'rgatibdi. Nihoyat bir oy deganda uyiga qaytayotgan ekan, qo'lga ancha-muncha pul ham beribdi. O'g'il pulni otasiga uzatgan ekan, otasi pulni olib lovillab yonayotgan olovga tashlabdi. O'g'ilning jon-poni chiqib ketibdi, yugurib borib, olovni o'chirib, u yoq-bu yog'i kuygan

pullarni puf-puflab, bag'riga bosayotgan emish. «Nega unday qildingiz, nega?», — deb depsinarmish.

— Xayriyat, — deb o'ylabdi ota, — o'g'lim mehnat qilishni o'rganibdi, halol pul topishni o'rganibdi.

O'sha kuni ushbu xonadonda xursandchilik bo'пти.

Ikkinchi rivoyat

Oilada o'g'il katta bo'libdi, voyaga ham yetibdi. Lekin qaysarroq, nopisandroq bo'lib o'sibdi. Otasi biror narsa o'rgatsa, «O'rgatmang, buni sizdan yaxshiroq bilaman» derkan. Onasi nasihat qilmoqchi bo'lsa «E, xotin kishining gapini xushlamayman» derkan. Shunda otasining jahli chiqib, «Sen baribir odam bo'lmaysan» derkan.

Yillar o'tibdi. O'g'ilning ishlari rivojlanib, gurkirab o'sibdi, qo'sha-qo'sha imoratlar ham quribdi, keragidan ortiq boylik ham to'plab olibdi. Bir kuni to'satdan otasining «Baribir odam bo'lmaysan» degan alamli gaplari esiga tushib qolibdi. «Borlaring, otamni olib kelling», deb buyuribdi. Keksayib, munkayib qolgan otasini oyog'ini yerga tegizmay olib kelibdilar. Ota kelib qarasa, o'g'li uyning to'rida beku bekdalarddek savlat to'kib o'tirganmish.

— O'tiring, — debdi otasiga. — Esingizdami, menga doim odam bo'lmaysan, odam bo'lmaysan, derdingiz. Mana, dang'illama uylar, xizmatkorlar, boylik. Demak, odam bo'libman-da, gapingizni qaytib oling.

— Yo'q, — debdi ota o'rnidan turib, — sen baribir odam bo'lmabsan. Odam bo'lganingda, otangni qarollar orqali olib kelmay, o'zing oldiga borgan bo'larding.

Ota shunday deb etagini qoqib uydan chiqib ketibdi.

MEHNATIM — BEMINNAT NONIM

Bir yurt odamlari behad darajada qashshoq, ochu nahor yasharkan. Yer haydarga qo'shi yo'q, icharga oshi yo'q, ishlashga hushi yo'q ekan. Alloh marhamat qilib, bu yurtga uchta esli-hushli, qo'lli-oyoqli ham tadbirkor odamlarni yaratib beribdi.

Bu kishilardan biri baliqchilikni o'rganibdi, ikkinchisi bog'bonlikni o'rganibdi, uchinchisi chorvadorlikni o'rganibdi. Har bittasi o'z sohasida nom chiqaribdi, yurtga yetishtirgan mahsulotlaridan ozmi-ko'p berib, ularni oyoqqa turg'iza boshlabdi. Lekin qishloq ahli dangasa, ham tanbalroq ekan, tilanchilikni yaxshi ko'rarkan.

Bir odam baliqchining oldiga, ayniqsa, ko'proq borarkan. «Bolalarim och, yegani hech narsa yo'q» deb hasrat qilarkan. Baliqchi tutgan balig'idan bir beribdi, ikki beribdi, uchinchi borganda, «Yo'q, endi senga baliq bermayman, baliqni qanday tutishni o'rgataman», debdi. To'r to'qishni, to'r tashlashni, po'kak bog'lashni o'rgatibdi. «O'rgansang tilab yeyuvchi emas, tutib yeyuvchi bo'lasan», debdi. Yigit hushyorgina ekan, bir yilda baliq tutishni o'rganib olibdi. Oilasi ma'murchilikda yashay boshlabdi.

Bog'bonning oldiga bir tilanchi «Uzum bering, olma bering», deb ko'p borarkan. Bir kuni bog'bon «Yo'q, endi senga mevamdan bermayman, tilab yeyishni emas, silab yeyishni o'rgataman», debdi. Har gal borganda yo olmaning, yo shaftolining ko'chatidan berib, «Yaxshilab ek, silab-siypalab o'stir», derkan. Ko'chatlarni qanday parvarish qilishni o'rgatib turibdi. Yillar o'tishi bilan nihollar shig'il hosilga kiribdi. Bu yigit ham bola-chaqasi bilan meva-chevalardan yeb, ortganini sotib, ro'zg'orini tiklab olibdi.

Uchinchi kishiga Alloh chorvadorlikni yuqtirgan ekan. Qo'y boqarkan, echki boqarkan, bola-chaqasi bilan sut-qatiqlarni ichib, ortganini sotib turarkan. Ammo ozgina sutmi, qaymoqmi so'rab tilanib boruvchilar tinchlik bermas ekan. Bir berarkan, ikki berarkan, beraverib

joniga tegib ketarkan. Bir kuni qatiq soʻrab katta tovoqni koʻtarib borgan yigitni toʻxtatib, «tilab ichuvchi boʻlma, sogʻib ichuvchi boʻl», debdi. Bir echkning bolasini berib «shuni parvarish qil, suyib yunglaridan sila. Katta boʻlib tugʻib bersa, birovlarining uyiga borib tilanchilik qilib yurmaysan. Oʻzing sogʻib ichasan» debdi. Echki bolasini parvarishlab, bolasini yaxshi boqibdi. Olti oy deganda echki tugʻib ham beribdi. Echki sutini ichaverib bola-chaqalari bilan semirib ham ketishibdi.

Shunday qilib, Allohning marhamati bilan uch tadbirkor yigit tufayli och-qashshoq yurtda baliqchilik deysizmi, chorvachilik deysizmi, bogʻdorchilik deysizmi, — hamma-hammasi rivojlanib, odamlari maʼmurchilikda yashay boshlashibdi.

ONA ALLASI

Ona haqida rivoyatlar

Qadim-qadim zamonlarda baland-baland qorli tog'lar ortidami, yashil yaproqlari hamisha shovullab turadigan qalin-qalin o'rmonlar ichidami, yam-yashil o'tlar bilan qoplangan yaylovlardami, poyonsiz cho'llar ortidagi katta-kichik qishloqlardami hamisha g'alati-g'alati voqealar bo'lib turarkan.

Yurtda boshlangan ocharchilik ana shu qishloqlardan biriga ham yetib kelibdi. Shunaqangi qattiq ocharchilik bo'libdiki, odamlar yeyarga hech narsa topolmaganidan ajriqning tomirini qaynatib ichishibdi, sholining to'ponidan non yopib yeyishibdi. Tinkasi qurigan odamlar birin-ketin omonatini topshira boshlabdi. Xudoning marhamati bilan qishloqqa don bilan savdo qiladigan bir allof kelib qolibdi. Puli bor puliga, puli yo'q moliga don sotib ola boshlabdi. Bu qishloqda bir xarob oila ham bor ekan, otasi olamdan o'tib, mayibroq ona besh bolasi bilan qolgan ekan. Ona behol ekan, o'rnidan turolmas ekan. Besh bolasi birdan «non ber», deb yig'lar ekan. Oilaning katta qizi endigina 16 yoshga kirgan ekan, ukalariga o'sha qarab turarkan. Qizgina bir mis choynagu to'rttagina chinni kosani olib borib bir qopgina bo'lsa ham yo bug'doy, yo unga almashtirib bering, deya savdogarga murojaat qilibdi. Murojaat qilayotganda epkin bir shamol kelib qizning yuzidagi harir ro'molni uchirib yerga tushiribdi. Savdogar yigit qizning gul yuziga ko'zi tushishi bilan bir daqiqa dovdirab qolibdi. Yana bir shamol turishini Allohdan so'rabdi. Epkin shamol qizning harir ro'molini yana uchiribdi, endi yigitning qalbi yonib ketgandek bo'libdi. Allohning menga buyurgani shu bo'lsa kerak, deb qizga sovchi ustiga sovchi qo'yibdi.

— Dod, — debdi onasi, — axir menga, ham ukalariga qarab turgan shu qizgina-ku. Bu ketsa biz xarob bo'lamiz, — debdi.

Savdogar «Oilangizga besh yilga yetadigan don-dun beraman», debdi. Qiz ham ukalarini, ham onasini ochlikdan qutqarish uchun begona eldan kelgan savdogarga erga berishini so'rab onasiga yolvoribdi va ko'ndiribdi. Ona rozi bo'libdi. «Lekin bir sharti bor», debdi. «Shartingizni ayting», debdi qiz ham yig'lab.

— Begona ellarga ketyapsan, olis ellarga ketyapsan, qaytishingni Xudo biladi. Baxtli bo'l, saodatli bo'l. Xudo xohlasa, farzandlar ham ko'rasan. Agar farzand ko'rsang, alla aytmagin. Qani, menga alla aytmayman, deb va'da bergin-chi.

— Alla aytmayman, onajon, — debdi qiz.

— Yana takrorla, — debdi ona.

Qiz «alla aytmayman», — deb uch bora takrorlabdi.

Shunday qilib, qiz begona ellarga kelin bo'lib ketibdi. Majruh ona savdogar yigit qoldirib ketgan don-dunu, boshqa boyliklar bilan o'zi ham oyoqqa turibdi, farzandlarini ham boqib katta qilib olibdi. Begona ellarga kelin bo'lib ketgan qizgina ham o'sha yigitning tilini, urfu odatini o'rganib totuv turmush kechira boshlabdi. Alloh ularga ham qo'sha-qo'sha farzandlar beribdi. Qiz onaizorining iltimosini yodidan chiqarmabdi, hech biriga alla aytmabdi, alla aytmay katta qilibdi.

Nihoyat yillar o'tib, qarib, buvi ham bo'libdi. Qo'sha-qo'sha nabiralar ko'ribdi. Bir kuni yaxshi ko'rgan nabirasini tizzasiga olib, to'lg'onib, chayqalib alla ayta boshlabdi. Onaizorining so'nggi so'zini butunlay unutib, onasi aytgan alla so'zlarini yodida saqlab qolgan ekan, ana o'shalarni takrorlab, og'ir, g'amgin ohangda kuylay boshlabdi. Kuylar emish, yig'lar emish. Kuy ohangi qalbidagi sog'inch hislarini to'lqinlantirib yuboribdi. Majruh onasi, orqasidan yig'lab qolgan ukalari ko'z o'ngidan o'ta boshlabdi. Kuy avjiga chiqqan sari birga o'ynab katta bo'lgan dugonalari, anhorlarda bir-birlariga suv sochib cho'milganlari, hovlilari ortidagi keng yaylovda gurkirab o'sadigan o't-o'lanlar, qishlog'idagi tor ko'chalari, soya-salqin maydonlar, to'ylarga borgani, rahmatli dadasi

tirikligida, yelkasiga minib bozorga borgani, dadajonisi popukli zar do'ppi olib bergani esiga tushibdi. G'amgin kuy avjiga chiqqan sari buvining bolaligi, butun qishlog'i bor go'zalligi, latofati bilan ko'z o'ngidan to'lqin-to'lqin bo'lib o'ta boshlabdi.

Kuy goh kuchayib, goh pasayib borarmish. Kuy sehriga mahliyo bo'lgan ona dod solib hovliga chiqib ketib, «Ketaman, qishlog'imga ketaman», deb faryod solibdi.

Boshqa nabirasini ovuntirib o'tirgan bobo gap nimadaligini tushunib kampirini yupatibdi. Ona allasida, uning goh quvonchli, goh g'amgin to'lqinlarida insonning butun borlig'i, ruhiy dunyosi aks etishini tushunibdi. «Onang alla aytsang, meni tashlab ketib qolishingdan qo'rqqan ekan. Yur, kech bo'lsa ham ona yurtingga borib, bolaliging bilan qayta ko'rishib kelaylik», deb tuyalarga don-dun, sovg'a-salomlar ortib yo'lga tushibdilar.

TUYAKASHNING DA'VOSI

Qadim zamonlarda bir tuyakash yashagan ekan. Keng sahrolar, poyonsiz cho'llar, o'rkach-o'rkach qum barxanlari uning vatani ekan. Tuyasi karvonlarning yukini tashib berarkan. Bergan pullari ro'zg'origa madad bo'larkan, tuyasi har ikki yilda bir bora tug'ib berarkan, suti tuyakashning bolalariga ovqat bo'larkan. Butun oilaning ovunchog'i ham shu tuya ekan.

Kunlarning birida tuya yo'qolib qopti. Tuyakash iztirob chekib, uni izlab keng sahrolarni, poyonsiz cho'llarni, o'rkach-o'rkach qumlar ortini ho'p axtaribdi. Tuyasidan darak bo'lmabdi. Karvonsaroylarga boribdi, saroybonlardan so'rabdi, «Ko'rganimiz yo'q» deyishibdi. So'roqlab qishloqdan-qishloqqa o'tibdi, molbozorlarga boribdi. Qassobxonaga duch kelib qolibdi. Qarasa, har xil go'shtlar ilingan emish. Sinchiklab qarab, to'satdan tuyasining go'shtini tanib qolibdi. Qanoradagi go'shtni yulib olib, bag'riga bosib, «bu mening tuyamning go'shti, meniki, meniki», deya dod solibdi. Qassob uni urib haydamoqchi bo'lgan ekan, battarroq dodlabdi. Olomon to'planibdi, gap-so'z ko'payibdi, birov tuyakashning yonini olibdi, birov qassobning yonini olibdi. Shunda aqlli bir odam «Yaxshisi, yurt qozisiga murojaat qilish kerak» degan gapni aytibdi. Bu fikr ikkiga bo'linib, talashib-tortishayotgan odamlarga ma'qul bo'libdi. Odamlar gurillab qozining huzuriga jo'nashibdi. Qozi tuyakashdan «Hayvonlarni goho tirikligida tanish qiyin bo'ladiyu, sen qanday qilib, shu go'shtlar tuyangniki ekanligini bilding. Da'vongni isbotla, bo'lmasa besh darra urishga buyuraman», debdi.

— E, taqsirolam, — debdi tuyakash, — mening tuyam urg'ochi edi. Uch marta bolalagan edi. Suvsiz, yantoqsiz sahroda har bir bolasini yalab-yulqab katta qilguncha adoyi tamom bo'lardi. Jigaridan qonlar oqib teshikcha hosil qilardi. Ana qarang, jigarida uchta teshik bor.

Tuyakash jigarni boshi uzra baland ko'tarib, undagi teshiklarni ko'rsatibdi.

Yurt qozisi qassobga «Sen tuyani qayerdan, kimdan olgansan. Rost soʻzla, yolgʻon soʻzlasang, besh darra urishga buyuraman», debdi.

— E, taqsiri olam, — deb gap boshlabdi qassob, — kecha kechasi bir kishi eshigimni qoqdi. Ochsam, novcha bir odam tuya yetaklab turibdi. Shuni oling, qancha bersangiz ham roziman, shoshib turibman, dedi. Alloh guvoh, men tuyani yarim bahosiga sotib oldim, — debdi.

Tuyakashning daʼvosi isboti bilan ekanligini aqlli, donishmand qozi darrov fahmlabdi. Ha, onalar bolalarini katta qilguncha goho adoyi tamom boʻladilar, xunob boʻladilar, jigarlariga teshik tushadi, deb oʻylabdi. Qassobga «Goʻshtni sen ol, tuyakashga bir urgʻochi tuya olib berasan», deb buyuribdi.

Toʻplanganlar yurt qozisining hukmidan rozi boʻlishibdi.

UCH SAYYOHNING SAFARI

Shunday qilib, bir bor ekan, bir yo'q ekan, qadim-qadim zamonda Arabiston tomonda uch sayyoh keng jahonning tor ko'chalaridan o'tib, yaxshi-yomonni ko'rish umidida ko'p yaxshi niyatlar bilan safarga chiqqan ekanlar. Yo'l yuribdilar, yo'l yursalar ham mo'l yuribdilar. Bir mahal yo'llari pastu baland adirlar o'rtasiga to'g'ri kelib qolibdi. To'rt tomonda osmono'par baland-baland tog'lar bor ekan. Bunday qarashsa, ey xudoyim-e, haligi tog'lar o'rnidan qo'zg'alib, qasur-qusur deya vahimali ovozlari chiqarib sayyohlarni to'rt tomondan o'rab, qisib kelayotgan emish. Na qochishning, na qutilishning iloji bor emish. Shunda uchovlari ham Allohga xush keladigan ishlarini eslashibdi. O'sha sa'yi harakatlarimiz Yaratganga ma'qul kelsayu, ushbu baloni o'zi daf qilsa, deya xotiralaridan o'tgan voqealarni bir-bir eslay boshlashibdi. O'shalarni aytib, taqdirilarini Allohga topshiribdilar.

Birinchi sayyoh ko'p faqiru haqir ekan. Uch bolasi, xotini va bir qari kasalmand bo'lib butunlay yotib qolgan otasi bor ekan. Xo'p kambag'al ham ekan. Bisotlarida bor-yo'g'i bir sog'in echkilari bor ekan. O'shaning sutini ichib kun o'tkazar ekanlar. Xotini har kuni echkini sog'ib, tovoqdagi ko'piklab turgan iliqqina sutni kasalmand otasiga tutib, oldidan siz iching, rozi bo'lganingizdan so'ng nabiralaringizga beraman, der ekan, har kuni shunday qilar ekan. Otasining kasali og'irlashib, besh kun behush bo'lib yotib qolibdi. Nihoyat bir kuni ko'zini ochsa, sut to'la tovoqlar tokchada qator terilib turgan emish, iye, o'g'lim, nega sutni ichmadilaring? Nega nabiralaringizni och olib o'tiribsizlar, desa, o'g'li, ey otajon, ey padari buzrukvorim, ota rozi, Xudo rozi deganlar. Oldidan bir ho'plamdan bo'lsa ham roziligingizni aytmaguningizcha sutlarni to'xtatib turibman, debdi. Minnatdor otaning xira ko'zlariga marjon-marjon yosh kelibdi. Kosadagi serqaymoq sutlardan bir ho'plamdan ichib, farzandi, nabiralari, ayniqsa, mehribon kelinidan mingdan bir rozi

ekanligini takror-takror aytib, qazo muddati yaqinlashib qolgan ekan, o'sha zahotiy oq omonatini topshiribdi.

Sayyoh shu voqeani eslab, ey Parvardigor, ey yaratgan Egam, otamni qo'limdan kelganicha rozi qildim, o'zing guvohsan, zero, bu harakatim senga maqbul bo'lib, o'zing yuborgan ushbu ofatni yana o'zing daf qilsang, deya tavallo qilibdi.

Tog'lar vahimali ovozlari chiqarib, qasir-qusuriga olib, siljib kelayotgan emish. Ikkinchi sayyoh nomdoru qudratli bir bekning yakkayu yagona o'g'li ekan. Qo'l uzatsa, osmonga yetadigan qudrati, behisob imkoniyati bor ekan. Uning bir beva ammalari bo'lib, bevaqt vafot qilgach, undan bir qiz qolgan ekan, yigit ana shu yetimcha qiz bilan tepkilashib katta bo'lgan ekan. Qiz Allohning marhamati bilan asta-sekin kamolga yeta boshlabdi. O'n olti yoshga yetganida Xudoi taolo unga tengsiz husn, nozik did, beqiyos aqlu, beqiyos latofat ato qilibdiki, uning ovozi butun poshsholikka tarqalib ketibdi. Manman, degan sultonlardan, xonlarning erkatoyi o'g'illaridan sovchilar kelarmish, bek yigitning otasi shunday go'zal parivashni, shunday oqila jiyani begonaga bergandan ko'ra o'z saroyimning guli, gultoji bo'lib qolsin, deya o'z o'g'liga nikohlab bermoqchi bo'пти. Axir begona emas, o'z singlimning bolasi-ku, degan gaplarni ham aytibdi. To'yni boshlab yuboribdilar. Qirq kechayu qirq kunduz kambag'allarga osh-non, to'qlarga to'n beribdi. To'y tugabdi, nikoh o'qilibdi. Mehmonlar tarqagach, yigit shohona yasatilgan go'shangaga kirsa, zaru kimxoblarga o'ralgan qiz tizzasini quchgancha yum-yum yig'lab o'tirgan emish. «Ey, dilbarim, — deya murojaat qilibdi kuyov yigit, — bugun ikkimizning eng baxtli, eng saodatli daqiqalarimiz, o'ynab-kulish, xursandchilik qilish o'rniga nega bu ahvolda yig'layapsiz?» «Ha yig'layapman, — debdi qiz ko'z yoshlarini artib. — To'g'ri, siz mamnunsiz, demak, baxtiyor hamsiz, ota-onalaringiz ham mendek himoyasiz, chorasiz qolgan yetim qizdan bir og'iz roziligini so'ramadilar, so'raganingiz uchun endi ochig'ini aytay.

Men o'zim tenggi bir yetim yigitga ko'ngil qo'ygan edim, yigit ham menga ko'ngil bergan edi. Bir yaylovda birga o'sganmiz, turmush qurishga ahdu paymon ham qilgan edik. Hozir o'sha bechora yigit tog'u toshlarga boshini urib, yig'lab yuribdi. Men nechun yig'lamay, siz baxtlisiz, men esa dunyodagi eng baxtiqaro qizman. Yig'lab-yig'lab o'tsam kerak bu dunyodan».

Bek yigit ham adolatli, ham mard insonlardan ekan. Qizning ahvolini tushunibdi, unga rahmi kelibdi. Dilbarim, hozir sizni taloq qilib, sahrodagi o'sha cho'pon yigitni oldirib kelib, sizni unga nikohlab bersam o'zingizni baxtli hisoblarimingiz, deb so'rabdi qizdan. Ha, ikkimiz umrbod sizning haqqingizga duo qilardik, debdi qiz. Mardlarni so'zi bitta bo'larkan. Sahrodan faryod chekib yurgan yigitni oldirib kelib, ko'pchilik oldida qizga taloq xatini berib, o'sha kuniyoq qiz bilan yigitning nikoh to'ylarini ham o'tkazib beribdi.

Bek yigitning ko'nglidan ana shu gaplar o'tgach, e Xudo, e Parvardigori olam, o'zing bir g'aribning ko'nglini ovlasang, ming savobning xosiyatini beraman degan eding. Mening ushbu qilmishim, zero, senga ma'qul kelgan bo'lsa-yu, ushbu falokatni o'zing daf qilsang, deya iltijo qilibdi.

Tog'larning bostirib kelishi hali to'xtagani yo'q ekan, juda-juda yaqinlashib qolgan ham emish. Shu daqiqalarda uchinchi sayyohning ham ko'nglidan yaxshi bir amali o'tibdi. Bu sayyoh mamlakatning eng katta boylaridan ekan. Qiru adirlarda lak-lak qo'yu echkiları, yaylovlarda behisob quyurlari boqilarkan. Shaharlarda qator-qator savdo rastalari bor ekan. Olis yurtdan ish axtarib kelgan bir yigitni cho'ponlik xizmatiga olib, yiliga o'n tilla tangayu, besh urg'ochi qo'y berishga kelishib olishgan ekan. Yigit halol, xudojo'y, mehnatsevar ham ekan. Besh yil yaxshigina ishlabdi, bir kun boyning yoniga kelib, otaxon, endi menga javob bering, yurtimga ketay, tushlarimga otam bilan onam kirib, o'g'ilginam, qayerlarda qolding, seni behad sog'indik, deya

yig'lashyapti, debdi. Boy yigitga xursandchilik bilan javob berib, shartlashgan puli bilan qo'ylarni ham ajratib beribdi. Yigit pulni olib, beliga tugibdi-yu, bu qo'ylarni men sahroyu biyobonlardan, suvsiz cho'llardan haydab o'tolmayman, baribir nobud bo'ladi, deya hammasini tashlab ketibdi. Kunlardan bir kun boy yigitni olis yurtiga ziyoratga borib, oq tuyasini minib, shahar bozorini aylanib yurgan ekan, hammollikka chiqib, qo'lida arqon, ish so'roqlab xomush o'tirgan bir yigitni ko'rib qolibdi. Yigit o'sha o'zining qo'ylarini boqqan cho'pon ekan. Rangi siniqqan, kiyim-boshlari ham bir ahvolda, boshi g'amgin egilgan holda o'tirganmish. Boy tuyadan tushib, ko'rishib, hol-ahvol so'rabdi. Ey, boy ota, debdi yigit, huzuringizdan qaytsam, otam bechora olamdan o'tib, qo'li katta onam uni qarzga ko'mgan ekan. Bergan pullaringizni otamning ruhi, arvohi chirqillamasin deb, onamning qarziga berdim. Ketidan kasalmand onam ham bandalikni bajo keltirdi. Arvohi armonda qolmasin deya, kichikkina kulbamni sotib, marhumning ham dafn marosimlarini el qatori o'tqazdim, mana ko'rib turganingizdek, musofirlikda yashayapman. Kunim baholi qudrat o'tib turibdi.

— Ey, o'g'lim, o'rningdan tur, — debdi, boy ota, sen bu yurtning eng katta boylaridan hisoblanasan. Esingdami, qaytayotganingda bir necha qo'ylaringni tashlab ketgan ekansan, men buni sen ketganingdan keyin bilib qoldim. Bildimu, darhol ularni qo'radan ajratib, alohida bir cho'pon tayinlab qo'ydim. Qo'ylaring ko'payib — ko'payib, hozir bir necha mingdan ham oshib ketgan. Hozir men bilan birga borib, ularni qabul qilib olishing kerak. Toki men dunyodan o'tsam, Xudoga shukr, yetimning haqqini yemadim-ku, deya mamnun bo'lib ketay.

Shunday deb boy ota yigitni, o'zi bilan birga olib ketibdi. Yigit borsa chindan ham, o'ziga tegishli qo'ylarning hisobi yo'q emish. Bir emas, bir necha cho'pon boqayotgan emish. Yigit ularning haqlarini ajratib beribdi. Yarmini pullab o'zi yashayotgan shaharda shohona bir hovli sotib olibdi-da, shu yurtning go'zal qizlaridan biriga uylanibdi.

Boy otaning xotirida shu voqealar jonlangach, ey Xudo, ey Yaratgan Egam, o'zing-ku, birovning haqqini yemasang, hamisha diling pok, mushkuling oson bo'ladi, der eding. Zero, mening ham ushbu harakatim senga ma'qul bo'lib, mushkulimni oson qilsang, o'zing yuborgan baloni o'zing daf qilsang, deya Yaratganning o'ziga qayta-qayta tavallo qilibdi va shu asnoda mo'jiza ham yuz bera boshlabdi. Hamma narsa Yaratganning ixtiyorida ekan, vahshat bilan siljib bostirib kelayotgan bahaybat tog'lar to'satdan joyida to'xtab, yana avvalgidek qasir-qusur ovoz chiqarib, asta-sekin orqasiga chekina boshlabdi. Ko'z yumib-ochguncha yana sayyohlar qarshisida avvalgi kenglik, ravon yo'llar, maysalar bilan qoplangan so'lim adirlar paydo bo'libdi. Sayyohlar Yaratganga shukronalar aytishib, yo'llarida davom etishibdi.

ROSTGO'Y BOLALAR BAHSI

Ozodlik ko'chasida ikkita bola yasharkan. Bittasining ismi Umarjon, boshqasining ismi Samarjon ekan. Ikkovlari bir kunda tug'ilgan ekan. Umarjon ko'chaning o'ng tomonidagi uyda, Samarjon chap tomondagi uyda yashar ekan. Ikkovlariyam beshinchi sinfda o'qishar ekan. 5 «A» dagilar rostgo'ylikda bizning Umarjon o'rtog'imizga teng keladigani yo'q deyishsa, 5 «B» dagilar, bo'lmagan gapni qo'yinglar, haq gapni so'zlashda bizning Samarjonni oldiga hech kim tusholmaydi, unaqasi hali tug'ilmagan, tug'ilmaydi ham, deyisharkan. Ikkala sinf to'xtamay tortishgani-tortishgan ekan. Oxiri bo'lmabdi. Ikkala o'rtog'imizga musobaqa uyushtiraylik, qaysi biri rost gapni aytishda g'olib kelsa, o'shanga birinchi o'rinni berib, bir charm koptok bilan 12 ta daftar sovg'a qilaylik, deyishibdi. Xullas murosaga kelishibdi.

Maktabning hashamatli sport zaliga kirishibdi. «A» dagilar o'ng tomonni, «B» dagilar chap tomonni egallashibdi. Maktab direktori hakam bo'lib, sinf rahbarlari hakamga yordamchi bo'lishibdi. Alfavit tartibiga ko'ra «A» harfi «B» harfidan oldin kelgani uchun oldin gap boshlash navbati Umarjonga tegibdi. Hakam hushtak chalibdi, musobaqa boshlanib ketibdi. O'rtaga chiqqan Umarjon gap boshlamay, xomush bo'lib turaveribdi.

— Tezroq gapir, — debdi hakam.

— Uyqum kelyapti, — debdi Umarjon.

— Nega uyqung kelaverar ekan? — so'rabdi yana hakam.

— Kechasi bilan uxlamay Qatron tog'idan Tojikiston tomonga tuynuk ochaman, deb boshimni uraverdim, uraverdim, ertalabga yaqin 18 kilometrlik tuynukni arang ochdim. Shuning uchun uxlayolmadim, — debdi Umarjon.

Endi rost so'zlash navbati Samarjonga kelibdi.

Uning ham dum-dumaloq boshi egilgan, chiroyli ko'zlari ham yumilib yuborayotgan emish.

— Xo'sh, nega sen gap boshlamayapsan? — so'rabdi hakam.

— Mening ham uyqum kelyapti, — javob qaytaribdi Samarjon.

— Nega uyqung keladi?

— Amerika qit'asi bilan Afrika qit'asini birlashtirish uchun tuni bilan ovora bo'ldim. Ertalabga yaqin arang birlashtirdim. O'rtadagi Atlantika okeanining suvi toshib, Yevropani bosib ketmasin, deya yarmini Hind okeaniga quydim. Yarmini o'zim ichib qo'ya qoldim. Shuning uchun kechasi bilan uxlaganim yo'q, — deb gapini tugatibdi Samarjon.

5 «B» dagilar rost gap mana bunaqa bo'ladi, deb qarsak chalib yuborishibdi. Gap navbati yana Umarjonga kelibdi.

— Ertalab oyim ishga ketaturib, qozonda shavla bor, o'shani isitib yegin, devdi, uyqusirab shavlaga qo'shib qozonni ham yeb qo'yibman, qornim og'rib turibdi, gapirmay qo'ya qolay, — debdi.

— E, o'rtoq deb gapni ilib ketibdi Samarjon, ikkovimiz bir bo'pmiz, ertalab nonushta qilmoqchi bo'lib muzlatgichni ochsam, hech narsa yo'q ekan, men ham muzlatgichning o'zini yeb qo'ya qoldim, lekin qornim og'rigani yo'q...

— Men dadamdan oldin tug'ilgan ekanman, — deya yana gap boshlabdi Umarjon.

— Men bobom bilan buvimni ko'tarib katta qilgan ekanman, — deb o'rtog'ining gapini bo'libdi Samarjon.

— Ona tili darsligini men yozganman, — deb so'zini davom ettiribdi Umarjon.

— Maktabimizning ilmiy bo'lim mudiri institutda o'qiganida men unga kimyodan hamisha yordam berardim, — deb o'rtog'ini gapirtirgani qo'ymabdi Samarjon.

— Bir marta bog'imizdagi oshqovoqning ichiga tushib ketib, olti kun adashib yurganman, — debdi Umarjon.

— O'sha kuni men ham bog'imizda cho'milayotuvdim, — javob qaytaribdi Samarjon, — qattiq sho'ng'igan

ekanman, suzib ketaverdim, ketaverdim, oxiri borib Orol dengizidan chiqib qolibman. Bunday qaragam dengizning suvi qurib, baliqlar quyon boladay sakrashib-sakrashib yurishgan ekan. Bir tonnachasini yig'ishtirib yaqinroqdagi bolalar bog'chasiga topshirib kelganman.

— Bir marta, — shoshilib so'z olibdi Umarjon, — shaharga borganimizda mashinamiz buzilib qoldi. O'shanda «Jiguli»ning ichidagi to'rtta odami bilan uyimizgacha o'zim ko'tarib kelganman.

— O'sha yili, — debdi Samarjon, — dadam traktorchi edi. G'ildiragining o'tkir tishlari ko'chadagi asfaltni buzmasin, deb men traktorni yelkamga ko'tarib dalaga olib borar edim. Kechqurun yana garajga keltirib qo'yardim. O'sha yili shunday qilganimiz uchun kolxozimiz raisi menga bitta Faxriy Yorliq bergan.

— Bir marta men shunday sakraganmanki, uchib borib Tojikistonning Shurob degan qishlog'iga tushganman.

— O'shanda men ham sakrab, balandlab borib-borib boshimni Zuhro yulduziga urib olganman.

— Men, — deb o'rtog'ini to'xtatibdi Umarjon yengilishni istamay, — bir yeganda qirq kilo guruchning oshini yeb qo'yaveraman.

— Men ham, — o'rtog'idan baland kelishga intilibdi Samarjon, — bir ichganda Sirdaryoning suvini ichib quritib qo'yaveraman.

Musobaqa davom etaveribdi-etaveribdi. Goh «A» tomon, goh «B» tomon gurillatib qarsak ham chalaveribdi, chalaveribdi. Hakamlilik qilayotgan maktab direktori bular bir-biriga yutqazadiganga o'xshamaydi, musobaqani endi ertaga davom ettiramiz, degan gapni aytgan ekan, bolalar guvillashib qarsak chalishibdi, oyoqlar bilan pollarini tepishib, yo'q bugun hal qilib ketamiz, deb turib olishibdi.

— Sigirimiz bu yil shunaqa sersut bo'lib qoldiki, — shovqinni bosib gap boshlab yuboribdi Umarjon, — sut tashiydigan mashina ulgurmay qoldi. Oxiri maslahatlashib sigirimizning yelinlariga shlanga ulab, sutni to'ppa-to'g'ri zavodga quyadigan qilib qo'ydik.

— To'g'ri, — deb gapni ilib ketibdi Samarjon, o'zi bu yil nafaqat sigirlar, balki echkilar ham sersut bo'lib qolgan. Biz ham echkimizning sutini tuman markaziga tashib ulgurmasimizdan, echkimizning qornida Italiya bilan qo'shma korxonaga ochib, o'sha yerda pishloq tayyorlaydigan bo'ldik. Maktabimiz bufetida sotilayotgan pishloq bilan suzmalar bizning echkimizning qornida tayyorlanayapti.

Xullas, rost so'zlar aytish musobaqasi o'sha kuni poyoniga yetmabdi. Ertasiga ham, indinisiga ham qaysi tomon g'olib ekanligini aniqlashning iloji bo'lmabdi.

Ushbu ertak yozilgan paytda ham musobaqa davom etayotgan ekan.

SIGIR SO'YGAN QASSOBNING QO'RQINCHLI TUSHI

Bir bor ekan, bir yo'q ekan, yaqin o'tgan zamonda Eski shaharning Chorsu dahasida, dorixonaning naryog'ida Tolibjon degan bir odam yashar ekanu, hamma uni Tolib qassob deb atar ekan. O'zi juda yaxshi odam ekan, qizi bitta shokolad so'rasa, bir qutisini keltirib berarkan. O'g'li popukli qand so'rasa, bir qopini hadya qilarkan. Hamma qassoblar qatori uning ham uzunligi bir quloch keladigan daraxtidan kesilgan kundasi bor ekan. O'zi qassob ekanu, lekin novvosdan qo'rqar ekan. Bitta novvos bir kuni uni devorga qisib rosa suzgandan buyon bozordan faqat g'unajinmi yoki sutdan qolgan sigirnimi olib kelib orig'ini semirtirib, semizini to'ppa-to'g'ri so'yib yuborar, go'shtini qanoraga osib:

— Kep qoling, yoshgina novvosning go'shti, lahmgina, seryoqqina, bilqillab turibdi, — deb goho yolg'on ham gapirarkan. Yolg'on gapirmasam go'shtim qari molning go'shti ekanligini bilib qolishadi, deb qo'rqarkan.

Bir kuni katta bir sigirni oldin sariq kunjara bilan boqib rosa semirtiribdi. So'ng yerga yotqizib bo'g'ziga endi pichoq olib borgan ekan, sigir to'satdan tilga kirib:

— So'yma, qornimda bolam bor, bolam nobud bo'ladi!
— deb yolvoribdi.

Tolib qassob boshini ko'tarib u yoq-bu yoqqa qarasa, hech kim yo'q emish. Oqshom yomon ovqat yevdim, o'shanga qornim guldiragan bo'lsa kerak, deb o'ylabdi-da, yana so'ymoqchi bo'lgan ekan:

— So'yma deyapman, eson-omon tug'ib olay, keyin bilganingni qilasan, so'yma! — degan ovoz yana eshutilibdi.

Qassob sigirning gapirishiga ishonmas ekan, ishonsa ham bitta buzoqchani deb uch yuz kilo go'shtdan ayrilib qolaymi, deпти-da, «Bismillahir rohmanir rohiym» deb sigirning bo'g'ziga pichoq tortib yuboribdi. Go'shtini qanorga ilib, maqtab-maqtab sotibdi ham. Yaxshigina pul bo'libdi, katta foyda ko'ribdi. Kechasi uxlab yotgan ekan,

kunduzi so'yilgan katta ola sigir eshikni sharaqlatib ochib, vahshat bilan kirib kelibdi-da, qassobning pichog'idek o'tkir shoxini uning bo'g'ziga qadab:

— Bolamni to'lab ber, — deb ma'rabdi.

— Bolangning o'ligini axlatxonaga oborib ko'mganman,— debdi Tolib qassob.

— Hoziroq uni tiriltirib berasan, — deb ola sigir o'tkir shoxini qassobning bo'g'ziga battarroq qadabdi.

— Shoxingni ol tomog'imdan, nafasim qisilyapti, — debdi Tolib qassob entikib.

Shu paytda rostdan ham nafas olishi og'irlashib, qora terga botib borayotgan ekan.

— Oldin bolamni tiriltirib berasan, — shunday deb ola sigir endi oldingi ikki oyog'ini qassobning qorniga qo'yibdi.

Tolib qassob o'lgan buzoqni tiriltirish mening qo'limdan kelmaydi, deb qutulmoqchi bo'lgan ekan, ola sigir tiriltirish qo'lingdan kelmas ekan, nega o'ldirding bo'lmasa, deb qassobning bo'g'ziga shoxini sanchib olib tashqariga chiqib ketibdi. Hovliga chiqqach, qanot paydo qilib ucha boshlabdi. To'g'riga emas, vertolyotga o'xshab tepaga qarab ucharmish. Avval oppoq, nurdek yumshoq bulutlar orasidan olib o'tibdi. Keyin qop-qora bulutlar ummoniga sho'ng'ibdi. O'sha yerda yana:

— Bolamni tiriltirib berasan! — dermish.

Tolib qassob gapiray desa endi ovozi ham chiqmas emish. A, aytgandek, bo'g'zim teshilgan edi-ya. Bo'g'zi teshilganda odamning ovozi chiqmaydi-da, deb o'ylabdi. Shunday bo'lsa ham yana bir unnagan ekan, tomog'idan piq-piq-piq degan g'alati ovozlari chiqibdi, xolos.

Ola sigir endi uni tashlab yuboribdi. Tolib qassob pardek yumshoq oq-qora bulutlar orasidan ipi uzilgan varrakdek salanglab pastlab kelaveribdi-kelaveribdi. Oxiri xuddi suvga sakragan baqadek shaloplak qorni bilan yerga yiqilibdi. Odam bolasi qari chol bo'lganda ham boshiga biron falokat tushsa, onasini eslarkan. Tolib qassob ham:

— Oyijon! — deya baqirib yuboribdi.

— Nima bo'ldi? — deb so'rabdi yonida yotgan xotini.

Tolib qassob yomon tush ko'rganini aytibdi. Mehribon xotini, odam chap tomoni bilan yotganda shunaqa bo'ladi, o'ng tomoningiz bilan yoting, deya foydali maslahat berib erining yuzu peshonasidagi sovuq ter tomchilarini artib qo'yibdi. Eri uyquga ketibdi. Uyquga ketganini xurragidan bilsa bo'larkan. Chunki qassob «Xum-prr, pluq-pluq» deya hech kimnikiga o'xshamaydigan g'oyat chiroyli xurрак tortarkan. Tolib qassob yana tush ko'ra boshlabdi. Keng yaylov emish, elliktacha sigiru erta so'yilgan gunajinlar, har birining shoxi xanjardek o'tkir emish, qassobni mo'ljalga olib, ma'rashib baquvvat oyoqlari bilan yerni tepkilashib, bostirib kelayotgan emish. Bizni so'ymaganingda qanchadan-qancha bola tug'ardik, bolalarimizni to'lab ber, deb olamni boshlariga ko'tarib ma'rasharmish. Boshqa iloji qolmaganidan qassob qochishga tushibdi. Yoshligida mahalladagi jamiki bolalardan tez yugurarkan, hozir undan ham tezroq yugurarmish, suvga tushsa sigiru gunajinlar ham suvga tusharmish, devordan oshib o'tsa, quturgan mollar uning oldidan to'sib chiqisharmish.

— Oyijon! — deya baqirib yana uyg'onib ketibdi Tolib qassob.

Mehribon xotini peshonasidagi muzdek terni yana artib, yaxna choy berib, ko'nglini ko'taribdi. Kalima o'girishni maslahat beribdi. Kalima o'giribdi ham, lekin baribir uxlagani yuragi betlamabdi. Tong paytida ko'zi sal ilingan ekan, uyqu bilan uyg'oqlik o'rtasida mudrab o'tirar ekan, fildek keladigan katta bir ho'kiz, qo'lida oyboltasi ham bor emish, lapanglab kirib kelib:

— Xo'sh, mening xotinlarim bilan qizlarimni nega so'yding? — deb so'zarmish.

Tolib qassob sakrab deraza orqali hovliga chiqib ketibdi. Orqasidan, hoy dadasi, sizga nima bo'ldi, deb mehribon xotini ham yugurib chiqibdi. Uyda ho'kiz bor, qoch, seni ham suzadi, o'ldiradi, dermish Tolib qassob.

Uch kungacha bechora qassob uxlayolmabdi. Ko'zi ilindi deguncha, pichoq o'qtalغان buzoqchalar, goho shoxi o'tkir sigirlar, oybolta ko'targan gunajinlar paydo bo'lib, oldiga solib quvlarmish. Qassob dodlab hovliga chiqib ketarmish. Do'xtirga ko'rsatishibdi, uyqu dori ichirishibdi, yana bo'lmabdi. Ko'zi ilindi deguncha avvalgisidan ham qo'rqinchliroq tushlar ko'rarmish. Kuppa-kunduz kuni uyg'oq paytida ham oldiga to'ppa-to'g'ri sigirlar to'dasi bostirib kelaverarmish. Qassobning xotini ko'p aqli, ham tadbirkor ekan. Erini bu balolardan qutqarish uchun duoxon domlaga o'qitishini maslahat beribdi, duoxonga dam soldirishibdi. Hammasidan ham dahshatliroq tushni o'sha kechasi ko'ribdi. Katta bir sigir Tolib qassobning o'zini so'yib, go'shtini qanorga solib sotayotgan emish:

— Oyijon! — deb baqirib yuboribdi Tolib qassob. U shu kecha-kunduzda ham voy-voylab ko'chada chopib yurgan emish.

TULKI, SHER, FIL HAQIDA ERTAK

Qadim-qadim zamonlardami, o'zimiz yashab turgan kunlardami, baland-baland tog'lar ortidami, qalin-qalin o'rmonlar ichidami, uzoq-uzoq qishloqlardami qiziq-qiziq voqealar tez-tez takrorlanib turarkan. Bu voqea esa Hazrati Odam Ato va Momo Havo hali o'zlarining zurriyodlarini yer yuziga tarqatmasdan oldin bo'lgan ekan. O'sha zamonlarda ham goh adolatli, goh adolatsiz voqealar tez-tez bo'lib turarkan. Adolatlisi shu ekanki, jamiki jonzotlarga shahanshoh saylash barcha jonzotlarning ishtirokida, qur'a tashlash yo'li bilan o'tkazilarkan. Qaysiki, jonzotning omadi kelsa, navbatdagi qur'a marosimigacha shahanshohlik qilarkan. Uning so'zi so'z, amri vojib bo'larkan. So'zini ikki qilganlarning boshi kesilarkan, tanasi kuydirilarkan. Shunday bo'libdiki, navbatdagi qur'a tashlash marosimida tulkiga omad kulib boqibdi. O'sha kuni o'rmonlaru sahrolarda, dashtu biyobonlarda yangi saylangan shohning sharafiga hisobsiz hamdu sanolar aytilibdi. Shahanshohga toj kiydirish marosimi esa naqd o'n besh kun davom etibdi. Ketidan saroy lavozimlarini tayinlash boshlanibdi. Chiyabo'ri Vaziri a'zam bo'libdi. Bo'ri yasovulboshi bo'libdi. Kalamush xazinabon bo'libdi. Olaqarg'a karnaychilarga bosh bo'libdi. Qarg'a xabarchi bo'libdi. Chumchuqqa esa hech qanday lavozim tegmay qolibdi. Ammo uning shoirlikdan xabari bor ekan. Saroydagi baland bir daraxt shoxiga qo'nib darhol she'r to'qib o'qibdi:

*Oqilu dono shohimiz,
Go'zal, barno shohimiz.
Adolatda tengsiz u,
Va'z aytishda tengsiz u.
Tovuq go'shti yemaydi,
Tutib kelgin, demaydi.
Saltanat ustuni
So'zlar doim rostini.*

She'r hammaga ma'qul bo'libdi. Birinchi Vaziri a'zam qarsak chalib yuboribdi. Unga boshqalar ham jo'r bo'libdi. Shohanshoh Tulki ham shu paytgacha bunaqa chiroyli maqtovlarni eshitmagan ekan. Beixtiyor u ham qarsak chalib yuboribdi. Vaziri a'zam g'oyat hushyor va ziyrak ekan. Hamonki, shohning o'zi ham qarsak chalayotgan ekan, chumchuqqa bir yaxshiroq lavozim berish kerak, deb o'ylabdi. Chumchuqni bosh munshiy qilib tayinlashibdi.

O'sha kundan boshlab shahanshoh Tulkining bir-biridan mazmunli farmoni oliylari e'lon qilina boshlabdi. Bir gal, hali shahanshoh bo'lmasdan oldin, tovuqni tutish uchun yer bag'irlab, emaklab borayotganida bir dakang xo'roz bor ovozi bilan qichqirib tovuqlarni ogohlantirib qo'ygan va o'sha kuni tulki och qolgan ekan. O'shandan buyon xo'roz zotini yomon ko'rarkan.

Shahanshoh o'zining «Dunyodagi barcha xo'rozlarni qirib tashlash haqida»gi birinchi farmonini e'lon qilibdi. Ikkinchi muborak farmoni dunyodagi barcha hayvonlarga va jonzotlarga dum qo'ydirish haqida bo'libdi. Ketma-ket yangi farmonlar e'lon qilina boshlabdi. Yana bir farmoni oliyda jamiki jonzotlar gaplashganda dumini o'ynatib gaplashsin, deb ko'rsatma berilibdi. Endi saroy a'yonlari shohning huzuriga kirganda goh pusib, goho yer bag'irlab, emaklab kirisharkan. Suhbat davomida tobelik alomati sifatida dumlarini silkitib turisharkan. Goho a'yonlar o'rtasida dum silkitish bo'yicha bahslar, musobaqalar bo'lib turarkan. Dumlarning silkinishlarini ko'rib shoh huzur qilarkan, mast bo'larkan.

Shahanshohning nozik ko'ngli goho sayru sayohat qilishni istab qolarkan. Sayohatga chiqqanda uning hashamatli taxtiravonini tog'dek-tog'dek keladigan baquvvat fillar ko'tarib borisharkan. Arslonlar, qoplonlar dastyorlik qilarkan, zaharli ilonlar qorovullik qilib borarkan, olaqarg'alar guruhi karnay chalib, popushaklar o'yinga tushib borarkan. Shahanshohning huzurida qo'l qovushtirib, ta'zim bajo keltirmagan biror zot qolmas

ekan. Vaziri a'zam ta'zim bajo keltirmaganlarni bo'ysunmagan hisoblab jazolab borarkan.

Bir sahrodan o'tib borishayotganida oldinda borayotgan poyloqchilar bir gala sherlarning kekkayib, mag'rur turganlarini ko'rib qolishibdi. «Egilib tur, shahanshoh kelyapti» deyishsa ham parvo qilishmasmish. Bu hol avvalo shohning, so'ng barcha saroy a'yonlarining hamiyatiga tegibdi, g'azabini qo'zg'atibdi. «O'h-hu, o'sha sherbachchalar kim bo'libdi. Menga mana, tog'dek-tog'dek keladigan fillar xizmat qilyapti, qudratli ajdarholar huzurimda turibdi. Yo'q, u haddidan oshib ketibdi, ushlab kelinglar» deb buyruq beribdi. Bir sherni ushlab kelishibdi. Sher hamon qaddini rostlab, boshini baland ko'tarib mag'rur turganmish.

— Egilib salom ber, shahanshohimizga! — deb buyuribdi xizmatkor.

— Kimga salom beraman? — debdi mag'rur sher.

— Shahanshohga! — debdi xizmatkor.

— U shahanshoh emas, dumi uzun tulki-ku?! — debdi sher.

— Lekin, u hozir shoh, unga hamma qulluq qilishi kerak, — deyishibdi lavozimdagilar.

— Men sherman, tulkiga salom berolmayman, — deb o'kiribdi sher yeru ko'kni larzaga solib.

— Egil, salom qil, senga lavozim beramiz, — deyishibdi, a'yonlar.

— Tulkiga ta'zim qilib lavozim olmayman, — debdi sher avvalgidan ham balandroq ovozda o'kirib.

Shahanshohga sherning hadeb «tulki, tulki» deyaverishi yoqmaqabdi. «Qatl qilinsin!» deya farmon beribdi. Ona sher bilan bolalarini ham tutib kelish haqida farmon beribdi. Tutib kelibdilar. Ona sher o'g'illarini yoniga olib erkak sherdan ham mag'rurroq turganmish.

— Shahanshohga ta'zim qil, — deyishibdi unga ham.

— Sherlar hech qachon tulkilarga ta'zim qilgan emas, — debdi u.

— Seni zaharlab o'ldiramiz, — deyishibdi unga.

— Tulkiga ta'zim qilgandan ko'ra, o'lim afzal, — javob beribdi u.

Shahanshohning atrofini o'rab turganlar qo'rqib ketishibdi. Farmonlar ketma-ket bajarilmay qolaversa, bizga gap tegadi, lavozimdan ham olib tashlashlari mumkin, deb o'ylab ona sherni egilishga, salom berishga majburlay boshlashibdi. «Agar shunday qilmasang, o'g'illaringni qatl qilamiz», deb qo'rqitishibdi. Sherbachchalardan birini tutib kelishibdi.

— Shahanshohga ta'zim qil! — deyishibdi.

Sherbachcha bunday qarasa, ona sher hamon mag'rur turganmish, qat'iyatli emish, «O'limga bor, lekin tulkiga ta'zim qilma», deyotganday emish.

— Otam sher, onam sher, men sherbachchaman, tulkiga egilmayman! — deb javob beribdi sherbachcha ham.

— Qatl qilinsin! — deya buyuribdi shahanshoh.

Ikkinchi sherbachcha akasidan ham mag'rurroq ekan. Shahanshohga ta'zim qilmasang zaharlab o'ldiramiz, deyishsa ham, filning oyog'i ostiga tashlaymiz, deyishsa ham «yo'q, yo'q, biz sher bo'lib tug'ildik, sher bo'lib o'lamiz. Lekin o'zimizdan yuz karra ojiz bo'lgan tulkiga ta'zim qilmaymiz», dermish. Ona sher bo'lsa boshini qimirlatib, bolasining gaplarini ma'qullab turganmish.

Bu sherbachchani ham onasining oldida qatl qilishibdi.

— Endi ta'zim qilasanmi? — so'rashibdi ona sherdan.

— Yo'q! — deb o'kiribdi ona sher.

Ona sherning uchinchi bolasini ham qatl maydoniga olib kirishibdi. Bo'ysundirish, tavba qildirish marosimi ham tantanali, ham vahimali o'tsin, boshqalarga saboq bo'lsin, deb qatl maydoniga barcha hayvonlarni, parrandalarni haydab kelishgan ekan. Shular qatorida o'zining yangi tug'ilgan bolasini ergashtirib ona fil ham turgan ekan. Ona sherning ko'z oldida bolalarini qatl qilishayotgani uning g'azabini keltirayotgan ekan. Onaning ko'z oldida farzandlarini qatl qilish gunohlarning gunohi deb o'ylayotgan ekan. Sherbachchalarning

magʻrur turishlari uning gʻururini oshiribdi. Shu bilan birga shahanshoh va aʻyonlarning shafqatsizligi, adolatsizligi gʻazabini keltiribdi, quturtirib yuboribdi. Fillar qutursa yomon boʻlarkan, yeru koʻkni ostin-ustun qilib yuborishi hech gap emas ekan. Ona fil oʻzining uzun xartumi bilan shahanshohning omonat qurilgan taxtiravonini bir urgan ekan, parcha-parcha boʻlib ketibdi, aʻyonlar uzun-kalta dumlarini likillatishib har tomonga qocha boshlashibdi. Shahanshohning xizmatida turgan zaharli ilonlaru chiyaboʻrilar isyonga qoʻshilgan boshqa fillarning oyoqlari ostida majaqlanib ketishibdi.

Ertasi kuni qaytadan qurʼa tashlanibdi. Adolatli boʻlgani uchun fil shahanshoh boʻlibdi. Oʻz qadrini bilgani, gʻururi baland boʻlgani uchun sherbachchalardan biri vaziri aʻzam boʻlibdi. Hamma tinch-totuv yashay boshlabdi...

MUNDARIJA

AKA-UKA OMONBOY BILAN DAVRONBOYNING QISHLOQQA GAZ OLIB KELGANI HAQIDA JAJJI QISSA	3
Birinchi bob. Shofyor amakining suv so'rab kelgani va shu bahonada tanishib olganlari	3
Ikkinchi bob. Aka-ukalarga g'oyat mas'uliyatli topshiriq berilganligi haqida	8
Uchinchi bob. Bu bobning mazmunini o'qigandan keyin bilib olasiz	13
To'rtinchi bob. Truba ichida qo'rqinchli sayohat	17
Beshinchi bob. Mehmonlarga quyuq ziyofat berilgani	21
Oltinchi bob. Gaz qozonda sho'rva pishgani	26
TELEBOLA (<i>peshonasiga televizor yopishib qolgan</i> <i>bolaning sarguzashtlari</i>)	29
Sarguzashtning birinchi bobi	29
Sarguzashtning ikkinchi bobi	30
Sarguzashtning uchinchi bobi	31
Sarguzashtning to'rtinchi bobi	32
Sarguzashtning beshinchi bobi	34
Sarguzashtning oltinchi bobi	35
Sarguzashtning yettinchi bobi	36
Sarguzashtning sakkizinchi bobi	37
Sarguzashtning to'qqizinchi bobi	38
Sarguzashtning eng quvonchli bobi	40
Yovvoyi echkilar (ertak-qissacha)	42
Quvg'indagi hayvonlar	55
Osmondan muzqaymoq yoqqan kun	59
Ota tarbiyasi haqida	64
Mehnatim — beminnat nonim	66
Ona allasi	68
Ona haqida rivoyatlar	68
Tuyakashning da'vosi	71
Uch sayyohning safari	73
Rostgo'y bolalar bahsi	78
Sigir so'ygani qassobning qo'rqinchli tushi	82
Tulki, sher, fil haqida ertak	86

Abadiy-badiiy nashr

XUDOYBERDI TO'XTABOYEV

**PESHONASIGA TELEVIZOR YOPISHGAN
BOLANING SARGUZASHTLARI**

Qayta nashr

Muharrir
Feruz QUVONOVA

Badiiy muharrir
Uyg'un SOLIHOV

Texnik muharrir
Surayo AHMEDOVA

Kompyuterda sahifalovchi
Dildora JO'RABEKOVA

Litsenziya raqami: AI № 252. 2014-yil 02.10 da berilgan.

Bosishga 17.03.2021-yilda ruxsat etildi.

Bichimi 84x108 1/32.

Garnitura «Bookman Cyr+Uzb». Ofset qog'oz.

Bosma tobog'i 3,0. Shartli bosma tobog'i 5,04.

Adadi 5000 nusxa. Buyurtma № 69.

Bahosi kelishilgan narxda.

«Yangi asr avlodi» NMMda tayyorlandi.

«Yoshlar matbuoti» MCHJda chop etildi.

100113. Toshkent, Chilonzor-8, Qatortol ko'chasi, 60.

Murojaat uchun telefonlar:

Nashr bo'limi – (78) 147-00-14; (78) 129-09-72.

Marketing bo'limi – (98) 128-78-43; (93) 397-10-87.

Faks – (71) 273-00-14;

e-mail: yangiasravlodi@mail.ru

**Yangi asr avlodi» NMM tomonidan nashr etilgan
sevimli adibimiz Xudoyberdi TO'XTABOYEVning
quyidagi kitoblarini maktab yoshidagi aziz
o'quvchilarimizga tavsiya etamiz:**

TO'XTABOYEV X.

**Besh bolali yigitcha / Sarguzasht roman. -T.: «Yangi
asr avlodi». - 288 b.**

Bolalik - beboshlik, deymiz. Ammo bu davr zahmatlarga, mashaqqatlarga limmo-lim bo'lsa-chi? Beboshlikka, sho'xliklarga o'rin qolarmikan? Bunday bolaning qalbi, dunyosi kattalar hayotiga yaqin bo'ladi. O'zi bilib-bilmay taffakuri o'sib, irodasi metin insonga aylanadi.

Sevimli adibimiz Xudoyberdi To'xtaboyevning qayta-qayta o'qiladigan ishbu asarini siz, aziz kitobxonlarga hadya etayotganimizdan mamnunmiz.

TO'XTABOYEV X.

**Sariq devning o'limi / Poman. -T.: «Yangi asr avlodi».
- 272 b.**

O'zbekiston xalq yozuvchisi, bolalarning sevimli adibi Xudoyberdi To'xtaboyevning "Sariq devni minib" sarguzasht romanining ikkinchi qismi - "Sariq devning o'limi"da asar qahramoni Hoshimjon hayotida mas'uliyatli davr boshlanadi. Tabiatan ziyarak, fahm-farosatli Hoshimjon katta bir operatsiyada qatnashib, uning

muvaqqiyatli yakunlanishini ta'minlaydi. Voqealar rivoji bilan esa asarni mutolaa qilish davomida tanishasiz.

TO'XTABOYEV X.

Qasoskorning oltin boshi / Roman. – T.: «Yangi asr avlodi». – 400 b.

Mazkur asarda o'zbek xalqining tarixida o'chmas iz qoldirgan, xalq ozodlik harakatiga boshchilik qilgan qahramonlaridan biri Namoz botir haqida so'z boradi.

Keng kitobxonlar ommasida katta qiziqish uyg'otgan ushbu roman ababiyotimiz xazinasiga qo'shilgan nodir javohirlardan biri hisoblanadi.

O'quvchilarimiz hukmiga havola etilayotgan mazkur kitob ularning kitob javonlaridan munosib o'rin oladi, degan umiddamiz.

TO'XTABOYEV X.

Jannati odamlar / Ertak-roman. –T.: «Yangi asr avlodi». – 268 b.

O'zbekiston Xalq yozuvchisi, bolalarimizning sevimli adibi Xudoyberdi To'xtaboyevning sara asarlari va yangi ertaklarini to'rt jildda kitobxonlar hukmiga havola etayotganimizdan xabaringiz bor. Ikkinchi jildda esa «Jannati odamlar» romani bilan birga yangi zamon ertaklari o'rin olgan.

Ushbu ertak-qissalarni eng avvalo mehribon bobojonlar suyukli nabiralariga o'qib bersinlar, so'ngra suyukli nabiralar yonboshlab yotgan bobojonlariga o'qib bersinlar. Har ikki tomon qissaning «mazzasini shimib» turguncha, endi buvijonlar asaldek shirin qizlariga o'qib bersinlar.

Keyin muallifga «Ey Xudoyberdi bobo, o'zingizning bobongiz bilan ertakchi enangiz haqida yozibsizu, nega mening bobom bilan ko'zoynak taqqan buvijonim haqida yozmabsiz, nega, nega, nega» degan mazmunda xat yozib, bobojoni aytgan mataldan, buvijoni aytgan ertakdan bittadan qo'shib jo'natsinlar.

TO'XTABOYEV X.

Mungli ko'zlar. / Ertak - roman -T.: «Yangi asr avlodi». - 308 b.

Ota-onaga farzandining baxtidan bo'lak ne'mat kerak emas. Xuddi shuningdek, farzand ham eng baxtiyor damlarida ota-ona yonida bo'lgisi, baxtini ular bilan baham ko'rgisi keladi. Ota-ona diydori, ota-ona mehrini ular har narsadan aziz biladilar.

Qimmatli kitobxon! Sevimli yozuvchimiz Xudoyberdi To'xtaboyevning siz, aziz kitobsevar do'stlarimiz uchun taqdim etilayotgan mazkur kitobida ana shu mavzu qalamga olingan. Asarning yozilganiga oradan ancha fursat o'tgan bo'lishiga qaramay, u badiiy qimmatini hamon yo'qotmagan, aksincha, har bir kitobxon ushbu asarni har gal qo'liga o'zgacha mehr va iztirob bilan oladi.

Mol-dunyoni har narsadan ustun bilgan va oxir-oqibatda guldek farzandlarining achchiq qismatiga sabab bo'lgan ota-ona haqida hikoya qiluvchi mazkur asar umid qilamizki, yana bir karra o'zining yangi o'quvchilarini kashf etadi.

TO'XTABOYEV X.

**Shirin qovunlar mamlakati yoki sehrgarlar jangi
(Ertak-roman) -T.: «Yangi asr avlodi». - 336 bet.**

O'zbekiston Xalq yozuvchisi, bolalarimizning sevimli adibi Xudoyberdi To'xtaboyevning sara asarlarini to'rt jildda kitobxonlar hukmiga havola etmoqdamiz. Birinchi jildda «Shirin qovunlar mamlakati yoki sehrganlar jangi» ertak-romani o'rin olgan.

Xudoyberdi To'xtaboyevning «Sehrli qalpoqcha» kitobini o'qigansiz. Esingizda bo'lsa, o'sha kitob qahramonlari orasida Akbar degan bola ham bor edi. Ha, ha, Hoshimjon Ro'ziyevning yaqin do'sti, bo'ri bolasini chenaga qo'shib tomosha ko'rsatmoqchi bo'lgan bir oz xayolparast, bir oz o'yinqroq Akbarjon.

Ushbu fantastik-sarguzasht romanda Akbarjon o'z sarguzashtlarini davom ettiradi. Shirin qovunlar mamlakatini har xil illatlardan tozalash maqsadida Sehrgar Iblis bilan jang qiladi. Bu kurashda unga ustoz - professor Dar Daraja va Sehrli Qalpoqcha yaqindan yordam berishadi.

Xudoyberdi
TO'XTABOYEV

Peshonasiga
televizor
yopishgan bolaning
sarguzashtlari

Sevimli adibimizning navbatdagi mazkur kitobining nomiyoq o'quvchini hayratga solishi tabiiy. Omonboyning peshonasiga qanday qilib televizor yopishib qoldi ekan? Shunday bo'lishi mumkinmi? Voqea qayerda, qay tarzda ro'y berdi? Telebola laqabini olgan Omonboy peshonasidagi televizordan xalos bo'ladimi, yo'qmi? Qiziqarli voqeaning batafsil bayoni aynan qo'lingizdagi kitobda.

O'qing, uqing va maroqli sarguzashtlarga oshno bo'ling.

YANGI ASR AVLODI

www.book.uz
Online kitob do'koni

ISBN 978-9943-27-030-5

9 789943 270305